

Styrelsen år 2005

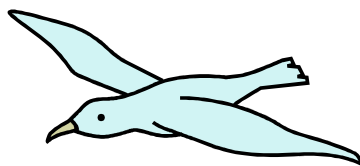
Ordförande	Sture Olofsson	96 14 51
V ordförande	Hans Taremark	96 73 25
Kassör	Helene Sörensson	96 71 55
Sekreterare	Agneta Zachariasson	96 50 41
Ledamot	Gunnar Alexandersson	96 75 70
Ledamot	Eivor Olsson	96 62 43
Ledamot	Lena Knutsson	96 17 885
Suppleant	Roland Vejfors	96 76 14
Suppleant	Sune Segersäll	96 78 72

Styrelsen Meddelar

- **Studiebesök** - Måndagen den **25 april** planerar vi ett besök på Landsarkivet, de som är intresserade av att medverka kontaktar Sture 96 14 51 eller sture@oosf.se
- **Vår årliga resa** – Lördagen den **11 juni** går vår resa till intressanta platser i det gamla kulturlandskapet Västergötland. Vi kommer att besöka Rörstrand i Lidköping, Kinnekulle, Falkängens hantverksby och Västergötlands museum. Resan kommer att kosta 350 kr. I priset ingår: förutom resan även förmiddagskaffe, lunch o kaffe. Titta gärna in på vår hemsida www.oosf.se där finns det lite mer att läsa och en intressant länk när det gäller Västragötaland är <http://213.115.222.133/vastsverige/medeltid/>. De som är intresserade av att åka med hör av sig senast den 20 maj till Agneta 96 50 41 eller agneta@oosf.se. Först till kvarn.....
- **Släktforskardagarna i Göteborg 26 – 28 aug 2005**
Mottot för Släktforskardagarna i Göteborg är ”Porten mot väster”. Göteborg har alltsedan sin tillkomst utgjort landets andningshål mot väst. Under 1500-talet försvarades landet mot angrepp av Göteborgs föregångare, under 1600-talet tog staden emot en rad inflyttare från Holland, England och Skottland. Med detta motto kommer man i föreläsnings- och

seminarieform skildra in- och utflyttningen till vårt land samt att redovisa emigrationens och immigrationens källor. Du kan läsa mer om Riksstämman och hur man anmäler sig på adressen: <http://www.slaktdata.org/gbg2005/>.

- **Enkel e-postadress med OOSF** - Som medlem i Öckeröarnas Släktforskarförening har du nu, utan kostnad, möjlighet att få en kort, enkel e-postadress. E-posten vidarebefordras sen direkt till din "gamla vanliga" adress. Är du intresserad av att ha en mycket enkel adress, typ dittnamn@oosf.se (utan å, ä ö) kontaktar du Hans via adressen webmaster@oosf.se, talar om vilken adress du vill ha samt din nuvarande adress. Vi lägger upp adressen för dig med automatisk vidarebefordran till din nuvarande adress. Skulle ditt namnförslag vara upptaget, så kontaktar vi dig. Du får också ett mail som bekräftelse på att allt är klar.
- **Fotografier** - Har ni några fotografier som ni vill dela med er av till vår hemsida? Hör av er till Hans på adress webmaster@oosf.se . Gamla fotografier är alltid intressanta.
- **Kursverksamhet** – Finns det intresse för kursverksamhet i föreningen? För att pejla intresset vill vi att ni hör av er till oss i styrelsen. Aktuella teman kan exempelvis vara nybörjarkurs i släktforskning, kurs i Genline eller kurs i tydning av äldre handstilar.
- **Föreningens postgironr 71 19 28 - 2**
- **Bingolotter** finns att köpa hos **Sigges** på Hönö. **Stöd föreningen** genom att köpa era lotter där.
- **Föreningens brevlåda** hänger i forskarsalen på väggen rakt fram när ni kommer in. Glöm inte att lämna era förslag, önskemål, ris och ros där.
- **Styrelsen efterlyser** skrivglada personer, vi behöver hjälp med renskrivning av diverse material. Hör av er till någon av oss om ni vill hjälpa till.
- **Fadderverksamheten på måndagarna** – Det har varit lite trögt att få ihop faddrar till måndagarna denna termin. Ni som känner er manade att ställa upp till hösten, hör av er till Agneta snarast. agneta@oosf.se
- **Nästa styrelsemöte 30 maj kl 17:00**
- **Manusstopp 30 augusti 2005**

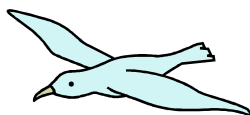
Ordföranden har ordet

Årets stora begivenhet för oss släktforskare på västkusten är naturligtvis släktforscardagarna i Göteborg 26 – 28 augusti. Då samlas släktforskare från hela Sverige till angenäm och intresserad samvaro kring temat "Porten mot Väster" i några av Göteborgs äldsta byggnader, Kronhuset, Christine kyrka och Stadsmuseet. Det kommer att finnas möjlighet att besöka föreläsningar och utställningar och senare under våren kommer mer information om hur man anmäler sig till släktforscardagarna. Under tiden fram till dess fortsätter vår förenings verksamhet i hävdvunna former med träffar på kommunbiblioteket varje måndag under innesäsongen. Dessutom inbjuder vi till ett studiebesök på Landsarkivet (se notis på annan plats) och till en medlemsresa till Kinnekulle med avstickare till Rörstrands fabrik i Lidköping och besök i hantverksbyn Falkängen och Västergötlands museum i Skara. Denna gång har vi säkert vädergudarna med oss och vi hoppas på stort deltagande 11 juni, som alltså är dagen för resan.

Att dubbelarbeta som släktforskare är ju rätt meningslöst. Din egen dokumenterade släktforskning kan ge mycket även åt andra och därför är det mycket önskvärt att vi alla känner till om det pågår större arbeten ute i föreningen, som är av intresse för flera. Ett exempel kan jag lyfta fram. Ann-Stina Wettsten och jag själv sysslar sedan någon tid med forskningar kring rotebåtsmännen i Öckerö socken. Resultatet kommer att finnas i en pärm på kommunbiblioteket och i denna tidning finns en kortare resumé över dagsläget i våra undersökningar. Är du själv sysselsatt med något projekt? I så fall är jag tacksam om du lämnar ett besked om detta till Hans Taremark, så att ett meddelande om detta kan läggas ut på föreningens hemsida.

Lycka till med din fortsatta släktforskning under 2005!

Sture Olofsson
Ordförande

Rapport från Årsmötet

Söndagen 6 mars hölls föreningens årsmöte på Nimbus, Öckerö. Trots det vackra vädret var uppslutningen stor och ett fyrtiotal medlemmar och intresserade hade hört sammat inbjudan, som hade gått ut både som e-post, brev och tidningsannonser. Föreningen fick åtminstone tre nya medlemmar i samband med årsmötet. Resultatet av årsmötesförhandlingarna kommer att framgå av det protokoll, som även kommer att finnas på hemsidan.

Efter förhandlingar och kaffeservering fortsatte årsmötet med föredrag. Det var Stefan Fransson från Marinarkeologiska Sällskapet och Sofie Rittfeldt, kultursekreterare i Öckerö kommun, som redogjorde för projektet Öckeröarnas maritima lämningar – i tanke och landskap, ett samarbete mellan Marin-arkeologiska Sällskapet, Bohusläns museum, Öckerö kommun och Carpe Mare, ett EU-projekt.

Arbetet har resulterat i den mycket intressanta broschyren *Gastar*, guld och sjunkna skepp, som kan hämtas på kommunbiblioteket för den intresserade. Om man har tillgång till Internet kan ett besök på Öckerö kommuns

fornminnesdatabas, www.ockero.se/kof/historia.htm, rekommenderas. Här finns en utomordentligt intressant sammanställning av fornfynd, både i vatten och på land.

Under projektets gång har man bland annat dokumenterat 75 sjunkna skepp och båtar och till exempel hittat kanoner och kanonkulor från skepp från 16- och 17-hundratalet. Undersökningar har också ägt rum på land och där har man funnit både tomtningar (primitiva boplatser) och byggnadsrester efter sillsalterier och trankokerier från sillperioderna.

Projektet har förarbetats med en intensiv arkivforskning och för den som har idéer om hur kunskapen om våra öars historia kan fördjupas rekommenderas en kontakt med Sofie Rittfeldt på kultur- och fritidsförvaltningen i Öckerö kommun.

Sture Olofsson, författare

Hans Taremark, fotograferade

Protokoll fört vid Öckeröarnas släktforskarförenings årsmöte 2005-03-06

Närvarande vid årsmötet: 40 personer

- §1 Sture Olofsson hälsade alla välkomna och förklarade årsmötet öppnat.
- §2 Till ordföranden för årsmötet valdes Sture Olofsson.
- §3 Till sekreterare för årsmötet valdes Agneta Zachariasson
- §4 Till justeringsmän att jämte ordföranden justera dagens protokoll valdes Sigvard Ahlberg och Anna-Stina Wettsten
- §5 Dagordningen godkändes.
- §6 Frågan om årsmötets behöriga utlysande godkändes.
- §7 Styrelsens verksamhetsberättelse upplästes och godkändes.
- §8 Revisorernas berättelse upplästes och godkändes
- §9 Ansvarsfrihet för styrelsen för det gångna verksamhetsåret beviljades.
- §10 Som ordförande för föreningen valdes Sture Olofsson.
- §11 Till ordinarie ledamöter i styrelsen valdes Heléne Sörensson, Gunnar Alexandersson, Lena Knutsson, Eivor Olsson, Hans Taremark och Agneta Zachariasson. Till suppleanter valdes Roland Vejfors och Sune Segersäll.
- §12 Till revisorer omvaldes Eva Westin och Barbro Parment. Till revisorsuppleant omvaldes Anders Börjesson.
- §13 Som ledamöter i valberedningen valdes Claes-Göran Sörensson (sammankallande) och Jan-Yngve Linderhav, som suppleant omvaldes Gerd Ludvigsson.
- §14 Styrelsens verksamhetsplan upplästes och godkändes.
- §15 Fastställande av budgeten. Årsmötet beslutade att den löpande budgeten beslutas av styrelsen under året.
- §16 Som firmatecknare för föreningen utsågs ordföranden, kassören och sekreteraren att var för sig teckna föreningen. Som firmatecknare för föreningens Bingolottoverksamhet utsågs kassören och den av styrelsen utsedda Bingolottoansvarige.
- §17 Årsmötet beslutade att årsavgiften för 2006 skall vara oförändrad: 100 kr/person eller 150 kr/hushåll.
- §18 Övriga ärenden som hänskjutits till årsmötet: Inga motioner hade inkommit.
- §19 Ordföranden tackade alla för visat intresse och förklarade årsmötet avslutat.

Vid protokollet
Agneta Zachariasson

Justeras
Sture Olofsson

Justeras
Sigvard Ahlberg

Justeras
Anna-Stina Wettsten

Verksamhetsberättelse för ÖÖSF år 2004

Styrelsen har under verksamhetsåret bestått av:

Ordförande	Sture Olofsson
Vice ordförande	Bengt Knutsson
Kassör	Helene Sörensson
Sekreterare	Agneta Zachariasson
Ledamöter	Eivor Olsson
	Gunnar Alexandersson
	Hans Taremark
Suppleanter	Roland Vejfors
	Sune Segersäll
Revisorer	Eva Westin
	Barbro Parment

Revisorssuppleant	Anders Börjesson
Valberedning	Claes-Göran Sörensson, sammankallande
	Jan Nilsson
Suppleant	Gerd Ludvigsson

Styrelsen har haft åtta protokollförda sammanträden under verksamhetsåret.

Antal medlemmar per 31 december 2004 var 113 stycken.

Föreningen har under verksamhetsåret anordnat följande aktiviteter:

Besök i Ersdalen 15 maj.

Resa i Arns fotspar till Visingsö 19 juni.

Besök på Stora Varholmen 11 september.

Besök på BingoLotto 24 oktober.

Höstmöte med föredrag om Svenska Ostindiska Compagniet 13 november.

Dessutom har föreningen medverkat med lottförsäljning vid midsommarfirandet på Hönö.

Följande släktforskningsmaterial har inhandlats:

Kompletterande mikrokort för tiden fram till och med 1933, 1 246 kort.

Mikrokort för kyrkobok C5, två uppsättningar.

CD: Sveriges befolkning 1980, Sjöfolk

Släkttavlor (till försäljning bland medlemmarna).

Genom kommunens kultursekreterare har föreningen fått del av en utredning om trankokerier och sillsalterier i Öckerö socken.

Verksamhetsåret har också inneburit start av en hemsida för föreningen. Med Hans Taremark som redaktör har hemsidan snabbt blivit ett oundgängligt hjälpmedel i arbetet.

Två nummer av medlemstidningen har utkommit.

Föreningen har abonnerat på databaserna Genline och Arkion.

Verksamhetsplan för ÖÖSF år 2005

Vi kommer att anordna:

Måndagsträffar under vår och höst på Öckerö bibliotek under ledning av rutinerade släktforskare

Föreläsningar och anbytarträffar

Utflykter och studiebesök

Vi kommer också att

Fortsätta arbetet med att tolka och renskriva kyrkoarkivalier

Fortsätta arbetet med tolkning och renskrivning av husförhålls- och inflyttningsslängder och bouppteckningar

Fortsätta att utveckla vår hemsida

Ge ut en medlemstidning två gånger per år

Sälja bingoletter

Öckerö 6 mars 2005

Styrelsen

Ekonomisk berättelse för Öckeröarnas släktforskarförening

1/1 2004 – 31/12 2004

Inkomster		Utgifter	
Medlemsavgifter	10 350,00	Försäkring	1 500,00
Försäljning	300,00	Genline, Cd, Böcker	26 926,00
Bingolotto	4 100,00	Trycksaker, kont. material	5 410,00
Bidrag, gåva	2 240,00	Medlemsavgifter	868,00
Lotteri	8 984,00	Kaffebröd	584,00
Fondens värdeökning	533,22	Föredrag, Guide, Resa	11 017,50
		Kontoavgift	377,50

		Blommor	837,00
		Tryckningskostnader	3 903,00
		Hemsida www.oosf.se	2 373,00
Summa inkomster	26 507,22	Summa utgifter	53 796,00
Årets underskott - 27 288,78			
Tillgångar 2004-12-31			
Behållning från 2003			76 963,20
Årets underskott			- 27 288,78
Behållning till 2005			
SEB Likviditetsfond	40 533,22	F. konto 5191-2040964	
postgirot	5 192,20	pg 71 19 28-2	
kontant	3 949,00		49 674,42
Behållning på pg 429 52 41-6			5,91
(Konto för Bingolotter)			

Heléne Sörensson

Kassör

Eva Westin

Revisor

Barbro Parment

Revisor

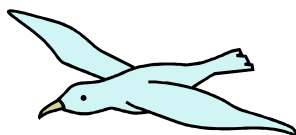
REVISIONSBERÄTTELSE FÖR 2004

Undertecknade revisorer för Öckeröörnas släktforskarförening har granskat räkenskaperna för 2004 och funnit att de är förda mycket väl. Samtliga utgifter och inkomster är styrkta med verifikationer. Därför föreslår vi att styrelsen beviljas ansvarsfrihet för det gångna räkenskapsårets förvaltning.

Öckerö 2 februari 2005

Eva Westin

Barbro Parment

Redaktionen har ordet

Denna gång har vi fått oss tillsänt två omfattande artiklar. En från Sture Olofsson och Anna-Stina Wettsten som handlar om båtsmän i Öckerö socken. Den andra är från Henrik Karlsson där han fortsätter med att utreda Anders Utbults yrkesliv som han kallar del II av hans liv. Del III återstår. Det ser vi fram emot. Båda dessa utredningar är resultatet av ett noggrant och säkert tidsödande forskningsarbete. Vi tackar för det.

När det gäller Henrik Karlsson så har vi under årens lopp fått så mycket intressant material att vi har bestämt oss för att samla allt i en pärm. Denna kommer att finnas i forskarsalen och kommer att innehålla bl.a. Gadd, Utbult, Olof i Hästevik m.m.

Saxat från hemsidan

Sedan förra numret av vår medlemstidning har en del aktiviteter avklarats. Dessa har under fliken ”aktivitetsrapporter” på vår hemsida utförligt beskrivits. För ordningens skull återger vi här i kortform de aktuella händelserna.

Utflykten till **Stora Varholmen** den 11 september startade med båt från Nimbus med ett tjugotal deltagare. Varholmens historia beskrevs på plats av Hans Eriksson och Sture Mattsson som representerade stugägarna på Stora Varholmen. Där har funnits salterier och trankokerier. En sillguanofabrik byggdes av Frans Oskar Levander, som var det stora namnet på Varholmen.

Göteborgs Stad köpte Stora Varholmen 1930. För att vara tänkt som campingplats blev det istället platsen för mindre sportstugor. Här finns nu 88 hus och det finns små möjligheter att bli flera eftersom byggnationen är hårt reglerad. En rundvandring ingick också i programmet. I släktforskarrummet på biblioteket finns Sture Mattssons skrift ”Alla tiders Stora Varholmen 2003”

Den 24 oktober var det dags för **Bingo-Lotto** där vi på plats kunde följa en inspelning. De allra flesta har förstås sett Gunde Svan som leder programmet. Han kunde på ett säkert sätt lotsa tittarna igenom föreställningen. Han var förstås inte ensam, han hade en hel del medhjälpare, som vi aldrig får se i Tv-rutan. I pausen fick vi kaffe och smörgås. Det var en trevlig kväll.

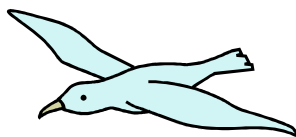
Den 13 november kom **Göran Ullman** från Svenska Ostindiska Compagniet på besök.

Han började med att berätta om Kompaniets historia som började med ett privilegiebrev som utfärdades av kungen 1731, och sedan hur resorna gick till. De kunde ta flera år i anspråk. Dödligheten ombord var hög, men förtjänsterna var goda och det avgjorde. Maten ombord var dålig, dricksvattnet ruttnande osv. Slutmålet var Kanton i Kina där skeppen lastades fulla före hemresan. Kompaniets vinster var enorma, men efterhand minskade de. Verksamheten upphörde i början av 1800-talet. Ullman fortsatte sedan att tala om det nya skeppet Göteborg som kommer att avsegla till Kina i oktober 2005. Skeppet är en modern replik av det fartyg som förliste på skäret Hunnebådan i inloppet till Göteborg 1745. Det kölsträcktes 1995, sjösattes 2003 och döptes 2004 av Drottning Silvia.

Vi har ju också haft årsmöte där **Stefan Fransson** berättade om maritima lämningar. Denna rapport finns återgiven på annan plats i tidningen

Till dom ovanstående reportagen hör även många fotografier. På vår hemsida finns också möjlighet att läsa alla våra medlemstidningar som utkommit. Dessutom har under fliken **artiklar/skrifter** plockats ut en del läsvärda artiklar som gör det enklare att hitta det man söker. Detta rekommenderas varmt.

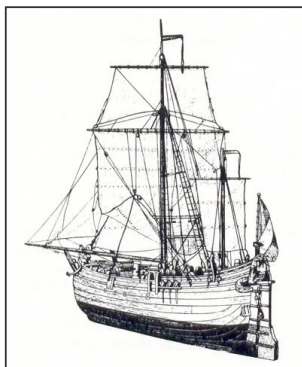
Trevlig sommar önskar Helge o Agneta

Anders Utbults yrkesliv

Karlshamnsperioden och allmänt om storsjöfisket

Insänt av Henrik Karlsson

Haringbuis "Vigelantie" ca 1800, modell.
Från sjöfartsmuseet i Amsterdam.

Inledning

Den mytiske och länge gäckande personen Anders Utbult har nu börjat framträda för eftervärlden. Vi känner till hans härkomst och familjeliv¹. Men hur förhåller det sig med hans yrkesliv? Går det att hitta något om detta? Ja, men först skall vi se på vad som finns bevarat om honom under tiden på Öckerö. Vi går förbi hans förtroendeuppdrag, vilka Odenvik nämnt i sin bok. Det skall bara sägas att han genom sin utbildning och sitt avancemang till skeppare, liksom genom andra personliga egenskaper och ingiftet i löjtnant Nordtmans släkt kom att bli en väl ansedd ståndsperson. Han anlätades både inom socknen och församlingen och fick vara med och representera socknen utåt i olika frågor. Sockenstämma hölls ofta hemma hos Anders Utbult. När komminister Gadd en tid under inflyttningen inte hade någonstans att bo, upplät Utbult sitt hus.

Vi skall här koncentrera oss på Anders Utbults yrkesliv inom fiske och sjöfart. Direkt vid vigseln kallas han skeppare. I Sandklefs Allmogesjöfart finns förteckningar över skeppare i Sydsverige. Där sägs att han 1766 hade en båt på två läster². Det betyder en både med dåtida och nutida mått mycket liten båt, inte större än en vanlig segelbåt nu. Med denna förde han då från Göteborg till Malmö 23 vålor torra rockor och 2 tunnor sill³. I Kommerskollegii förteckning över backebåtar och bankskutor för utbetalande av fiskepremier⁴ finns Anders Utbult med 1762-65 och 1771 som ägare av fiskebåten Dansaren på 30-32 tunnors dräktighet. De flesta hade båtar på 30-50 tunnor, vilket motsvarar 2-4 läster, men storlekar på upp till 100 tunnor förekom. Möjligen var det denna båt som åsyftades 1766 ovan.

I domböckerna för Västra Hisings härad får vi också en och annan tidsbild av Anders Utbults fiske. Han ingick 1768 med åtta andra fiskare i Hälsös vadlag⁵. Vid vintertinget 1769 15/2 anklagades detta vadlag för att 20/10 året innan ha överfallit sju medlemmar i ett vadlag från Orust på ett skär i "Öckerö sund", skurit av deras ena "notetag", satt sin not över deras och kastat deras fånglinor och draggar från land i sjön. De ville nu ha ersättning. Hälsölaget kontrade med att de andra hade gjort intrång på deras "notedragt" och lagt sina båtar utanför deras, så att de skadades mot stranden. Odenvik skriver i sin bok att hälsölaget erkände och fick betala 112 daler silvermynt i böter.

¹ Genom bl.a. min artikel i Öckeröarnas släktforskarförenings tidskrift 2001, nr 2.

² Motsvarar 2½ gånger så mycket i ton.

³ Detaljuppgifterna finns inte i Sandklefs bok, men har meddelats mig av Ragnar Olsson från Rörö. 1 våla=10 st.

⁴ En sammanställning av dessa uppgifter finns i Hugo Karlssons bok om båtnamn (se litteraturlistan), vilken bok jag tacksamt mottagit av Ragnar Olsson.

⁵ I detta ingick, förutom Utbult, Petter Magnusson, Anders Svensson, Tönnes Hansson, Anders Gabrielsson, Hans Olsson och Anders Toresson, alla på Hälsö, Erik Hermansson i Gategården, Torslanda socken (sn), och klockaren Olof Hansson i Kärr, Torslanda sn. Vid sommartinget 1772 29/5 räknas Hälsös vadlags medlemmar upp i ett annat mål, men då nämns inte Anders Utbult. På grund av vadarnas storlek (140-160x12-13 famnar, som kunde ge ända till 2.000 hl per drag) krävdes stora vadlag med upp till 20 man.

Ett ställe som Odenvik inte publicerade är följande. Anders Utbult ingick 1775⁶ i Öckerös vadlag. Vid vintertinget 1776 20/3 stämdes öckeröborna av Rödjans vadlag⁷ på Hisingen för att året innan ha hindrat dem från att fiska, genom att de efter sitt första drag snabbt kastade igen, innan hisingsborna hann kasta. Händelsen tilldrog sig vid "holmen Kalfwen". Öckerös vadlag representerades i rätten av den ene av de båda Hans Jonsson på Öckerö och av Olof Svensson på Grötö. De försvarade sig med att de inte fullföljt sitt kast, då de tyckte att sillen drog sig bort så att de inte fick kännning, varför de drog upp noten i förtid och kastade igen. Motparten menade att den var berättigad till det kastet och krävde nu ersättning. Genom vittnen framkom att öckeröborna var först och att de andra hade kunnat kasta om de ville. Det förekom inte heller något våld, bara muntligt "hot och trug" från dem i Öckerös kännebåt. Öckerölaget frikändes, men fick betala halva rättegångskostnaden.

Det ovannämnda kan ju räcka en bit för att få en inblick i Anders Utbults yrkesliv, men jag har hittat mycket mer! Längre tänkte jag leta efter hans verksamhet i sjöfartskällor och domböcker för hans hembygd i Fjäre härad. Efter vissa fåfänga försök lade jag det åt sidan tills vidare. Men så för något år sedan, när jag gick igenom lotsrullorna för Västra lotsdistriktet under 1700-talet, hittade jag i en längd över "tvångsuttagna" lotsar 1762 en notering om Anders Utbult. De drabbade fick lämna in sin förklaring till varför de inte ville eller kunde börja lotsa. Anders skäl var att han hade *burskap i Karlshamn*.

Nu hade jag fått vittring på Anders Utbult och skickade efter mikrokort över Karlshamns rådhusrätts protokoll för den aktuella tiden. Jag visste att man där brukade anteckna både den som ansökte om burskap och den som sade upp det. För att självständigt få bedriva handel och sjöfart i en stad var man tvungen att begära och beviljas burskap (borgerskap). Anders fick detta 1759, men han hade då redan varit verksam där några år i underordnad tjänst. Tillammans med andra sjömän från norra Halland deltog han under ett antal år i ett stort fiskeriföretag och därefter i vanlig handelssjöfart, innan han år 1765 sade upp sitt burskap. Han märkte väl då att han inte behövde det, då han etablerat sig på Öckerö. Men låt oss ta det från början!

Fiskeriföretag från 1745 (allmänt)

Sveriges regering gjorde under 1700-talet återkommande försök att stimulera näringslivet. Ett led i detta var främjandet av fiskekompanier i städerna som hjälp ur den fattigdom som vissa av dem råkat i⁸. Så tillkom 1745 t.ex. det kanske mest namnkunniga Arfwedsonska bolaget (även kallat Fiskerisocieteteten) i Stockholm, samtidigt som Karlshamn gav sig in i leken⁹. Det nygamla var att man bedrev fisket i rederiform, med holländska metoder (havsfiske från stora däckade fartyg med service av små transportbåtar och med användning av drivgarn), samt med kapital från städerna och från regeringen genom Kommerskollegium (premier). Dessa företag borde väl därför vara effektiva och inbringa stora förtjänster! De möttes emellertid med skepsis av de gamla erfarna fiskarna, bl.a. på Orust. Vad skulle kunna tillföras fisket som de inte visste sedan generationer? De jämförde fisket mellan de egna storbackeskutorna och Societetens fiskebyssor (beskrivning på sid. 1 och 7) och fann att de själva fick dubbelt så stora fångster på samma fiskevatten! Att städernas borgerskap skulle bedriva fiske liknade de vid att kasta pengarna i sjön (!). Kompanierna sades mera vara ute efter att fånga premier än fisk. Vem skulle få rätt?

Det visade sig efter några år att det var de erfarna fiskarna som fick rätt. Det nya var inte effektivare. Det privata småskaliga fisket med lång erfarenhet, egna materiella uppoffringar och livet som insats var det som var mest lönande. Regeringen verkar ganska snabbt ha insett misstaget och trögade med utbetalningarna av premier, så att företagen gick i konkurs och lades ner¹⁰. En viktig anledning till avbrytandet av storsjöfisket var också att sillen gick till i skärgården med mycket större lönsamhet för dem som satsade på det fisket. Den fåfänga kampen om premier råkade Anders Utbult ut för, både i Karlshamn och senare på Öckerö. Men vi skall inte gå händelserna i förväg.

⁶ Där ingick även Hans Jonsson d.ä. och d.y., Lars Andersson, Per Hansson, Sven Persson och Lorentz Claesson på Öckerö, samt Olof Svensson på Grötö. Utbult hade tillhört Öckerös vadlag från åtminstone 1772 (se not 4).

⁷ Heter i originalhandlingen "Rya vadlag". Ett Rödjan finns både i Lundby och Björlanda socknar, det senare dock kallat Lilla Rödjan. I laget fanns personer från Björlanda sn samt Härröd och Syrhåla i Lundby sn.

⁸ Fiskekompanier inrättades bl.a. i Marstrand, Göteborg, Malmö, Kristianstad, Karlshamn, Karlskrona, Visby och Stockholm. Redan från slutet av 1720-talet hade emellertid vissa försök gjorts att starta bolagsfiske i Bohuslän. Mer om detta kan läsas i Brattös bok om 1700-talets sillperiod (se litteraturlistan). Ja, Haneson och Rencke meddelar att man redan under 1600-talet började intressera sig för bolagsfiske. Det var frånvaron av sill i skärgården före det århundradets sillperiod och de många holländarna i Göteborg som fick upp intresset. Fisket skulle bedrivas med heringbuyser (se sid. 1 och 7) på holländskt sätt vid England. När sillen gick till i skärgården avstannade emellertid försöken på grund av mindre lönsamhet.

⁹ Fiskerisocieteteten i Stockholm grundade sillhanteringsanläggningar bl.a. på Kärnön, där man dock bara köpte upp sill av de lokala fiskarna och förädlade den.

¹⁰ Bröderna Arfwedson förlorade, tills de år 1756 lade ner verksamheten och sålde av, hela 500.000 daler kopparmynt (cirka 1/3 så mycket i silvermynt och cirka 170 miljoner i nutida kronor).

Ett fiskeriföretag i Göteborg med anknytning till Kalven

I Göteborg bildades ett fiskeribolag, år 1753. Då anlände fiskehukarna¹¹ Gäddan om 50 läster och Abborren om 40 läster för sill- och kabeljofiske vid England och Shetland samt i den bohuslänska skärgården. Befälhavare på Gäddan med 19 mans besättning var den för släktforskare i Öckerö församling bekante holländske skepparen Martinus Aronson van Osten. Resultatet av kompaniets storsjöfiske var enligt Haneson och Rencke synnerligen klen. Därför upplöstes bolaget i slutet av 1755. Intressenterna fann det fördelaktigare att var för sig idka skärgårdsfiske.

van Osten bosatte sig 1755 på Kalven, då han gifte sig med flickan Maria Andersdotter, dotter till Anders Andersson och Engelchen¹² Apelman på Kalven. Han hade en son Andreas från tidigare. Några barn föddes inte i detta äktenskap, vilket 1761 ändades genom Marias "hasti brå död", och inte heller i nästa med änkan¹³ Lisa Ros från Malmö, vilket ingicks 1763. van Osten själv dog hastigt 1768 2/4 av slag "vid pass 50 år gammal".

Karlshamns fiskeriföretag 1745-59

I 1752 års protokoll från Karlshamns rådhusrätt (29/10) avslöjas att staden på initiativ från kungliga huvudstaden redan 1745 lockades att starta ett fiskeriföretag. Man gick samman och utrustade en jakt, Jungfrun (14 läster). Alla ansträngde sig verkligen för att det skulle lyckas, men det hela avlöpte med förlust på grund av "vidriga omständigheter, medellöshet och folkets ovana vid slikt arbete". Dock hade man inte "låt it alldeles avskräcka sig", utan fortsatt i några år för att få "erfarenhet, kunskap och lycka". Jag har gått igenom protokollen från och med 1745, men inte hittat något om detta fiske förrän 1746 17/5, då besättningen och skepparen, amiralitetslöjtnanten Laur. Littel på Jungfrun mönstrades till kabeljofiske i Västersjön. Ägare var då bröderna Wilhelm och Peter Schaey. Den 21 februari året därefter försökte man på initiativ av Kommerskollegium stimulera fler att gå in i bolaget. Tydligt lyckades man inte så bra, eftersom resorna som Jungfrun sedan gjorde gick ut på vanlig fraktfart till hamnar som Bergen, St. Petersburg och Königsberg¹⁴. Skeppare på Jungfrun¹⁵ var en viss Jöns Hockberg. Denne skulle senare bli Anders Utbults arbetskamrat under många år. År 1748 försökte det Arfwedsonska bolaget i Stockholm få Karlshamn att ansluta sig, men det vågade man inte.

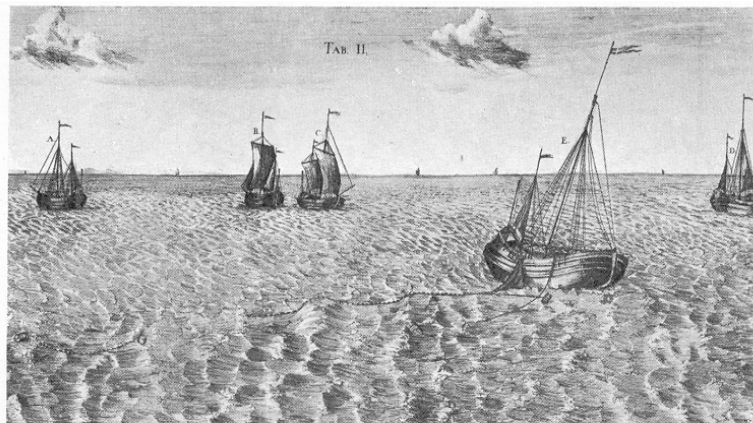

Fig. 13. Drivgarnsfiske efter sill på holländska sättet under 1700-talet. Garnen sätts.

Ur V. Haneson och K. Rencke: Bohusfisket (Göteborg 1923)

¹¹ Hukare=huckert. Liknade galeas. Se vidare sid.7.

¹² Enligt en av många stavningar. Kan ha motsvarat nuvarande Angelica. Hennes far var Peter Knutsson Apelman, vilken varit med i Karl XI:s krig och på äldre dagar bodde i Andalen, Torslanda sn, som "förlamad kornett" och dog 1728 i en påstådd ålder av 120 år. Se vidare i min bok!

¹³ Var egentligen inte änka, utan en ogift hos van Osten inneboende "kvinnsperson", som tidigare samma år fått ett oäkta barn med en skeppare från Gävle, och som efter van Ostens död i rask följd blev gift med först (1769) skepparen Johan Pettersson Meyer från Marstrand och sedan (1771) med ungkarlen Bengt Rodin.

¹⁴ Nuvarande Kaliningrad.

¹⁵ Från före 1749 12/8 och till åtminstone 1753 18/8.

Efter några år hade tillskyndarna av bolagsfiske hämtat nytt mod. I Rådhusrättens protokoll 1752 29/10 skildras fortsättningen av Karlshamns fiskeäventyr: Med uppmuntran och bearbetning ända från våren 1750 bildades 1751 11/5 ett nytt bolag för sill- och torskfiske efter samma principer som det föregående. Det skulle drivas i perioder på sex år och med startkapital bestående av lotter à 50 dr silvermynt som allmänheten fick köpa med pro-portionell del av vinst eller förlust. Dessutom såldes sådana lotter till andra företag och borgare i närliggande städer. Från början fick man ihop 30 lotter. Men det behövdes 400! Av dessa var 300 ämnade för Karlshamns borgerskap och 100 för utomstående.

I början gick det trögt. Huvudmannen som anställdes visade sig ha en ”orätrådlig och egenlyttig disposition”. Han skulle nu lagsökas. Någon förtjänst blev det inte första året. Bolaget beklagade det hela, men ville ändå inte sluta med fisket, utan i stället utvidga det, särskilt på grund av de utlovade premierna¹⁶. De lokala fiskarna var fortfarande ovilliga. De höll sedan gammalt på med sill- och torskfiske i den blekingska skärgården. Landshövdingen blev tvungen att lova dem att hjälpa upp detta fiske först, innan de skulle kunna ”vända sig till andra nyttigare fiske fången”. Dessutom väddade man till deras fåfänga med att några skulle få bli ”huvud- och förmän samt ledare”. Nu först kunde fiskarna tänka sig att gå samman. Borgerskapet lovade att från Holland införskaffa ett fartyg, en byssa (buyse) ”till mönster och rättesnöre”. Landshövdingen trodde sig dock veta att man kunde ordna detta inom riket och åtog sig att skaffa ritningar.

År 1753 4/1 meddelar protokollen att handelsman Olof G. Bergh fick i uppdrag att korrespondera med någon svensk i Holland, som skulle kunna värva en ”förståndig och pålitelig person” till huvudman för ”Buysfolket” och ta reda på vilka redskap som behövdes, med mera. En månad senare beslutade man dock att sköta allt själv. Byssan skulle byggas och utrustas på Karlshamns varv, vilket även skulle ansvara för att värva en ”tienlig och ärfaren” huvudman vid fisket. Nu gick det snabbt. Den 21 mars meddelade Bergh rådhusrätten att fiskebyssan stod under byggnad på varvet och att man hade gott hopp om att få den färdig till i slutet av maj. Även utrustningen och besättningen skulle kunna vara klara då. Säsongens fiske och årets premier hägrade.

I början av juni 1753 var allt klart. Till skeppare på stadens första fiskebyssa Emanuel¹⁷ hade värvats Andreas Pihlman från Onsala (se sid. 8). Han svor nu sin borgared (2/6) och infördes i borgarmatrikeln. Bolaget gick i borgen för hans skatter de första sex åren. Två veckor senare hade man fått ihop besättningen, och ”magistraten önskade skepp och Folk en lycksam resa samt wälsignad utgång af denna Expedition, till Landets och Stadsens nytta och fördel...” Expeditionen drabbades trots dessa lyckönskningar av motgång redan i starten. Vid midsommartid (24/6) gav man sig iväg, men måste genast återvända på grund av motvind. Nästa försök efter fyra dagar att komma iväg lyckades dock, men innan man kommit till Öresund råkade man ut för nästa missöde. Det var saltaren Tegmark från Stockholm som drunknade. Och så blev fångsten inget att yvas över när man kom tillbaka, blott 74 tunnor sill, varav 2 tunnor ”något Hay-biten”, samt ½ tunna kabeljo. Emanuel inseglade 10/9 i hemma-hamnen efter denna sin första nordsjöexpedition.

Efter lossning och besiktning av lasten skedde ompackning i packhuset. Invånarna kunde få köpa sill för 5 daler tunnan, men sedan skulle det också hållas offentlig auktion till högst-bjudande. Besättningen inmönstrades, och skeppare Pihlman gick ed på loggbokens eller ”journalens” riktighet. Också ansökan om premier hanns med under september månad. Allt kan följas i Rådhusrättens protokoll: Magistraten måste kontrollera det hela och skriva intyg.

Året efter färdigställdes ytterligare en byssa, Labben, på 40 läster. Dessa två byssor och jakten Jungfrun bildade nu Karlshamns storfiskeflotta, vilken kom att bli verksam i ungefär sju säsonger.

Vad fiskade man då, och var? Jo, först inriktade man sig på kabeljo och sill i Nordsjön. Kabeljo var torsk och sej som saltades ned direkt på båten. Snart började också den stora sillperioden. Då hakade man på med fiske i Göteborgs norra skärgård, där sillen gick in som tätast. Det passade bra med nordsjöfiske under sommaren och sillfiske under hösten på väg hem till Karlshamn. I rådhusrättens protokoll finns noteringar om fångster där under sill-säsongerna (oftast oktober-december) 1755-59.

Varje år före midsommar klarerade man ut från hemmahamnen och begav sig till Nordsjön ”under Hetland” (Shetlandsöarna). I september återvände man och stannade till vid Öckerö-öarna. Frammot jul seglade man in i Karlshamn med fångsten, vilken till absolut största delen bestod av sill. Kabeljon var ett skämt i sammanhanget (bara en hundradel av den totala fångsten). Frågan är varför man alls fortsatte med det fisket, men det var väl för premierna. Byssorna som var lastdryga och långsamma servades av jakten. Den kunde gå in till land och proviantera eller hämta mer utrustning (t.ex. tunnor), medan byssorna låg kvar och fiskade. Väl hemma begyntes ompackningen, kröningen¹⁸ och auktionen.

¹⁶ Man ser här att det var dessa premier som lockade, mer än själva fiskets vinstmöjligheter. De gamla fiskarna hade säkert rätt i att ett antal borgare i städerna bara ville skära guld med täljknivar och hade fått för sig att de skulle kunna bedriva fisket effektivt med nya metoder (som de bara hört talas om, men inte prövat). Fiske-premier gällde från 1752 till 1766 samt 1771-72. För Öckerö socken betalades de ut 1762-65 samt 1771. I domboken för Västra Hisings häradsrätt 1771, paragraf 108, räknas alla backebåtsägarna på öarna upp, vilka hade premier att fordra för 1762-65. De var 65 stycken. I Hugo Karlssons bok om båtnamn (utifrån material i Kommerskollegiets arkiv) får vi också veta namnen på alla dessa båtar. I paragraf 109 (på samma ställe som ovan) räknas ägarna till varje sillnot (vad) upp. Det var 9 stycken som hade premier att fordra för dessa.

¹⁷ Skrevs omväxlande Emanuel och Immanuel.

¹⁸ Angående dessa begrepp se nedan (sid. 14). Den särskilt intresserade kan läsa mer i Brattö.

Fiskefartyg

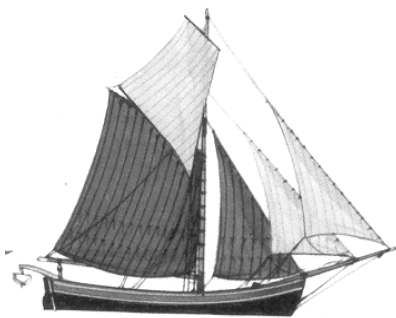

Bild 1
Dansk jakt

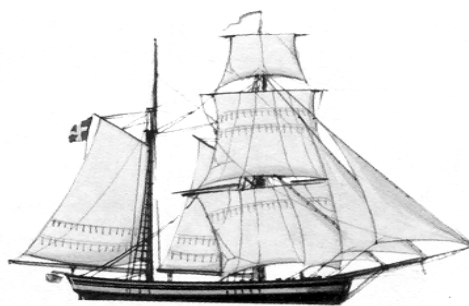

Bild 2
Svensk galeas

En jakt är inte svår att illustrera. Se bild 1. Men hur såg en fiskebyssa (buyse) ut? En uppfattning om fartygstypen kan man få genom jämförelse med galeasen, i Karlshamn även kallad huckertgaleasen¹⁹. Se bild 2. Byssorna riggades nämligen om till galeaser efter fiaskot med fisket och användes till vanlig fraktfart. Vi kan konstatera att det måste ha varit en bred och lastdryg skuta med ganska dåliga segelegenskaper. Meningen var ju att ligga och fiska och sedan föra en (förhoppningsvis) stor last i hamn. Storleken motsvarar den som var vanlig för fartyg som fördes av skeppare i städerna, klart större än allmogesjöfartens skutor (3-10 gånger större) och mindre än ostindiefararna (2-8 gånger mindre). Efter ett tips från Christina Lönnqvist på Sjöfartsmuseet i Göteborg lyckades jag så småningom från sjöfartsmuseet i Amsterdam via nätet få fram en bild på en lite yngre buyse (men ändå säkert mycket lik den som Anders Utbult förde). Se första sidan!

Byssorna, liksom de flesta andra skutorna då, var byggda av ek på kravell. Deras utrustning i början av en fiskeexpedition bestod av garn, salt, tunnor och tunnbånd, krokar, linor, lod och tillbehör till kabeljofisket, samt proviant för besättningen på 12-16 man för fyra månader. Ut-rustningen kompletterades efter hand via jagaren från England, Shetlandsöarna och Göteborgs skärgård.

Fartygsägare och besättning

Ägare till fartyg i städerna var ofta handelsmän och personer i den styrande eliten. Ibland var det en enda ägare, men oftast ägdes skeppen av rederier med minst två delägare. Labben ägdes i början av postinspektören och handelsmannen Wilhelm Schaey, men såldes på 1760-talet till handelsmannen Christoffer Duwell. Wilhelm Schaey var son till en handelsman i staden. En bror till Wilhelm var också med i företaget, men dog ung. Han hade bl.a. även försökt starta valfångst på Grönland! Nog var man företagsam på den tiden! Det föll på svårigheter att få byggt ett lämpligt fartyg, liksom på svårigheter med finansieringen.

Emanuel ägdes av Wilhelm Schaey i rederi med bl.a. Olof Berg. Jungfrun ägdes av Wilhelm och Peter Schaey, på 1750-talet av Christoffer Duwell och Olof Berg samt därefter av två andra. Labben ägdes först av Wilhelm Schaey och senare (på 1760-talet) av först Christoffer Duwell och sedan trion Lundberg, Bergelin och Seldener. Det var ofta kapitalstarka borgare som investerade i fartyg och sjöfart. De köpte in sig i olika rederier och var med under varierande tid.

Enligt de uppgifter som finns i rådhusrättens protokoll ser man att det nog var vanligt med besättningsmän från västkusten. År 1753 hade Emanuel följande besättning.

Skeppare: Anders Pihlman, född "vid Kungsbacka" och borgare här
Styrman: Jacob Beyer, hemmahörande i Åhus och borgare i Kristianstad
Kypare: Anders Hallberg och Sven Winberg, borgare här
Båtsman: Nils Jonasson, hemmahörande i Halland
Matroser: Hinric Hummer
Christen Jönsson
Anders Larsson

¹⁹ Fartygen kallas i originaltexten "galeasser". Denna fartygstyp fanns också, men liknade galärer, vilka var smala skepp som kunde ros med många årpar och i krigstider användes som s.k. skärbåtar. På grund av detta tror jag att textens "galeass" är en felskrivning för galeas. En hukare eller huckert hade två master med råsegel på stormasten, medan galeasen bara hade ett råtoppssegel på stormasten och i övrigt ett gaffelsegel där. Huckert-galeasen var ett mellanting. Som synes ovan motsvarade den nog den svenska galeasen på bild 2. Det fanns också huckertjakter. Labben kallades understundom fiskehuckert (1755).

Hinric Arfwidsson och
Peter Ifwarsson, alla hemmahörande i Halland, samt
Måns Askman, hemmahörande i Blekinge
Köksmate: Peter Bing, hemmahörande här
Kajutvakt: Torkel Petersson, hemmahörande i Halland.²⁰

Av en besättning på 13 man var alltså sju stycken, alltså drygt hälften, från Halland. Jag har bara hittat en besättningslista, varför det är omöjligt att veta om det var en allmän trend, men det är inte omöjligt att man ville ha in kunskap och erfarenhet på det viset. Besättningens storlek varierade något. År 1754 och 1757 hade Emanuel 16 man, och 1754 hade Labben 12 men 1757 14 man. Jungfruns besättning specificeras inte.

Emanuel fördes alltså av skepparen Anders Pihlman. På ett annat ställe än ovan sägs han vara från Onsala. Han förde detta skepp från sjösättningen och till åtminstone 1765. Som styrman hade han 1757 Sven Pihlman, säkerligen en broder. Skepparen Jöns Hockberg (av okänd härkomst) förde jakten Jungfrun från 1749, men ersattes 1754 av en Jonas Thesmar. Det berodde på att Hockberg blev befälhavare på byssan Labben, som sjösattes då. Styrman på den nybyggda Labben blev en Anders Andersson, troligen identisk med "vår" Anders Andersson Utbult, vilken från 1759 nämns som skeppare på Labben. År 1755 15/11 kallas styrmannen på Labben nämligen Anders Andersson Utbult. Jöns Hockberg övergick till att vara skeppare på ett annat fartyg några år, men återkom till Labben 1764 när Utbult lämnat sin verksamhet i Karlshamn. Två år senare övertog han fartyget Anna Sophia på 25 läster med både fiske och fraktfart som verksamhet.

Formaliteter

Före och efter en fiskeexpedition måste formaliteterna avklaras. Först certifierades fartyget av direktörerna för fiskekompaniet vid rådhusrätten. Man specificerade fartyget och angav skepparens namn, varefter man fick ett bevis, ett så kallat frihetsbrev²¹. Sjöpasset var ett annat bevis man fick i rådhusrätten efter mönstring av besättningen. Alla skulle anges med namn, och nya besättningsmedlemmar måste svära sin sjömansed. Dessa förrättningar skedde några veckor före avresan. År 1754 t.ex. fick man frihetsbrev 4/5 och sjöpass 27/5. Så avseglade man 1/6. Vid hemkomsten inmönstrades besättningen, och fångsten angavs. De ansvariga redovisade loggboken och svor sin ed på riktigheten av den. Man företedde tullhandlingar och packningsbevis. Protokollet från rådhusrätten användes också vid ansökan om premier.

En typisk fiskeexpedition

Jag tar här med några rader ur Haneson och Rencke för att visa hur man fiskade på det holländska sättet:

"Varje garn var sammansatt av 4 dukar i höjden, vardera 75 maskor djupa; hela garnet fick alltså ett djup av 300 maskor. Då garnduken "förts" på kortsidans telnor, fick garnet ett djup av 7 ¾ à 8 famnar. På längden räknade ett garn 720 maskor. Med duken fäst på telnan mot-svarade detta 17 à 18 famnar.

Dylika, omkring 32 meter långa garn sammanbundos till en lång länk. Å vidstående avbildning fig. 12 äro 50 garn sammanfogade. Hela länken blev alltså 1.600 meter lång.

Materialet i garnen var "god, finhäcklad rigisk hampa".

Telnorna, såväl i garnens överkant som utefter deras kortsidor, voro även av hampa samt dubbla, den ena delen slagen åt motsatt håll mot den andra. Om undertelnan och dess ned-tyngande lämna oss beskrivningen i okunnighet.

På varje garn voro på övertelnan fästa 120 alnslånga stroppar eller "staalsar", vilka med sin andra ände voro knutna till det med övertelnan parallella "speerrepet". Det var på detta speer-rep, som korkarna sutto. De höllo 5-6 tum i längden och 3-7 i bredden. På varje halv famn fanns en kork.

Ännu högre i vattnet flöt "svåra repet", uppburet av dunkar och tunnor. I detta mycket grova rep hängde garnlänken i 7 ½ famnar långa "sesingar", en vid varje garns ända.

Ovanför ändan på varje garn fästes i en tågända en "breyl" eller vakare vid "svåra repet". Vid fjärde garnet från båda ändar av länken anbragtes även halvtunnor, under det varje fjärdedel av hela räckan utmärktes av en heltunna. En s. k. poll breyl angav länkens bortersta ända. I motsats till de andra vakarna var dennas tågända fäst i en "järnögdbult" i botten, varför den stod upprätt i vattnet. Den borde vara målad, så att den var lätt synlig för andra fiskare, samt angiva buysens och dess ägares namn och hemort.

När garnlänken var satt, var "svåra repet" belagt i buysen, och var avståndet från fartyget till första garnet 42 famnar.

²⁰ Med på en del av resan var också två saltare från Stockholm till Öresund. Den ene av dem drucknade dock.

²¹ Systemet med frihetsbrev hade som mål att befrämja den svenska sjöfarten och skeppsbyggeriet. Bara fartyg byggda på kravell fick frihet. De större (minst 50 läster) fick hel frihet, och de mindre halv.

Frampå aftonen verkställdes sättningen av garnen. En del av besättningen började hala upp garmlänken ur rummet samt ge ut den över den i styrbords reling nedfällde rullen, medan buysen seglade bort från den först kastade ändan. Samtidigt vindades "svåra repet" med gångspelet upp ur sitt rum. En man knöt garnets sesingar fast i "svåra repet", en annan fastgjorde vakarna.

Om det började lida för långt mot natten eller man tidigare fått klen med sill, kunde man nöja sig med att sätta endast en del av garnet, t. ex. hälften eller tre fjärdedelar. För att bekvämt kunna dela på länken funnos öppningar vid 4:de, 12:te, 25:te och 38:de garnet. Det var just vid de tre sista öppningarna, som heltunnorna vakade, detta för att en annan buysskeppare skulle kunna se, hur stor del av länken den andre kastat och därav kunna bedöma utrymmet för sitt eget kast.

Efter kastet sattes vakt på däck och åts aftonmål.

Invindningen ägde rum 1 à 2 timmar före solens uppgång. Med gångspelet invindades "svåra repet". En man höll detta om spelet, under det en annan sköt upp. Vakarna knötos av, och sesingarna lösgjordes från "svåra repet". Själva garnet halades in över den förut nämnda rullen.

När länken var dragen, övergick besättningen till saltning av fångsten...".

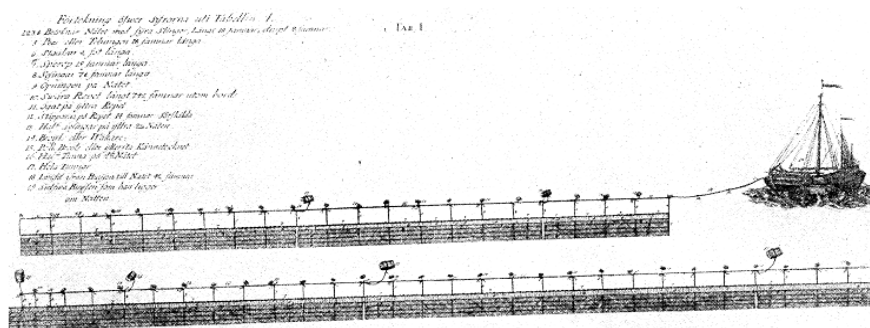

Fig. 12. Drivgarn för sillfiske på holländska sättet under 1700-talet.

Ur V. Haneson och K. Rencke: Bohusfisket (Göteborg 1923)

Låt oss nu följa ett par expeditioner för att i detalj se hur man hade det! Jag väljer åren 1754 och 1757 och tar med domboksanteckningarna i sin helhet, då de är lättförståeliga och kompletta och med sitt språk ger en intressant tidsbild. Vi läser:

1754 25/9
(enbart Labben)

...”Buysen Labben, om Fyratio swåra Låsters storlek samt bygd af Ek på Cravel, afseglade till fiskestället under Hetland d. 1.sta Junii sidstl.ne i fullkomligt godt stånd och försedd med

Tålf mans besättning

En ... af Fyratio Siu nät, wälconditionerade och af sådan beskaffenhet, som Kongl. Reglementet föreskrifwer

Åttatio tunnor Portugies salt

Ethundrade hela och Ethundrade halfwa riktige Swenska tunnor af Book, förutan nödige Band

Men sedermera har Jagaren, Jungfrun kallad, till Buiserne öfwerfördt, för Immanuel Tiugo Tunnor St. Ybes salt, Fyratio heltunnor, Tio halfwa dito samt Femhundrade och Tiugo stycken Band, och för Labben Tiugo Tunnor Portugies salt.

Resan och fiskandet har blifwit fortsatt till d. 7 sidstl.ne September då begge Buiserne an-lände här i hamnen. Innehållandes Skepparnes Andreas Pihlmans och Jöns Hockbergs samt Styrmännens Anders Petersons och Anders Andersons beswurne Journaler, the orsaker, som twungit them, at utan hopp af vidare fångst afbryta med fiskandet och begifwa sig herföre nemligen at Immanuel förlorat Trettio En stycken af garnen och Labben snart tredie delen theraf, och at en del af de öfrige woro för begge Buiserne söndersletne och alla utspolade, uti et swårt wäder, som nästan alla dagar continuerade, så at med fisket intet war at uträtta för den ene mer än den andre, dessutan det befarades at ingen vidare kunde tilltros för garns skull iblant flåttan samt nattens längd och wädrets

ostadighet, och at Provianten igenom et widrigt uppehåll kunde tryta, då det wid et så starkt arbete warit nästan omöjeligt för folket at uthärda, till förtigande hwad mera skada och förlust, som warit på redskapen.

Under warande tid har Buisen Immanuel fångat tillsammans efter wräkning och ompack-ning Fyratio Tre Siuåttondels Tunnor Sill, En Tunna Cabilljou, En half Tunna Lom, En half Tunna hållflundror och en fierding Långor.

Buisen Labben likaledes fångst inalles Et hundrade fyra Ellofwa Sextondedels Tunnor Sill, En fiärding hållflundror, Et ankar Cabilljou, förutan Twå Tunnor marswins Späck, alt af så-dan beskaffenhet, som Besiktnings och Packare atterterne utwisa; Hwaröfwer Magistraten alltså detta till laga bewis meddela skolat, och böra å ofwannämnde attester jemte Tullcammarens bewis och detta certificat uti Kongl. Maj.ts och Riksens Höglofl. Commerce Collegio inlemnas, warandes handelsmännen uti Stockholm H.rar Willfoth & König af begge Bolagen utnämnde till fullmäktige, praemium at upbära och qvittera”.

1757, torsdagen 29/12

(Emanuel och Labben)

”Skepparne och Borgarne härstädes Andreas Pilman och Jöns Hockberg som föra fiske-Buyserne Emanuel och Labben och blifwit utmönstrade med deras besättningar d. 4 Junii innewarande år till Nordsjöfisket under Hettland och sedermera idkat Skärfisket uti Giötheborgs Skären äro förleden Lördag hemma hos Herr Borgmästaren wederbörligen afhörde och inmönstrade blefne.

Directeurerne av fiskareBolagen härstädes uti Beijserne Emanuel om femtijo Läster och Labben 40 Läster, nemligen Inspectoren Wilhelm Schaey, Profwiantmästaren Oluf Elmqvist och handelsmannen Sven Lundberg samt Sven Widing infunno sig, jemwål kommo tilstädes skepparne Anders Pihlman och Jöns Hockberg samt Syrmännen Sven Pihlman och Anders Andersson Udbult, som äfwen innewarande år idkat Nordsjöfisket under Hettland, och nu för några dagar sedan hemkommit från fisket i Giötheborgs Skären.

Först inlemnade Skepparen Andreas Pihlman utdrag af Journalen hållen ombord på Buysen Emanuel under samma fiske som uplästes; hwarpå bemälte Skeppare samt Styrmannen Sven Pihlman framstodo och med hand å Bok aflade följande Ed.

Jag Anders Pihlman och Jag Sven Pihlman verificerar och betygar, att dett af oss företedde utdrag af Journalen, hållen på Buysen Emanuel, under innewarande års Nordsjöfiske, är al-deles ricktigt, samt att wi från Giötheborgs Skären, med Skepparen Jöns Bengtsson från Båstad uti dess Jakt Hoppet kallad, till Bolaget i Carlshamn öfwersändt all NordSiöfångsten detta år, nemligen 13 hela tunnor, 33 halfwa tunnor och 49 fierdingar Hettlands Sill, tillsammans fyratijoen och trefierdedels tunnor märkte HWE och öfrige wanlige Kärilens märke, samt en tunna Cabileaue marckt med K och Kärilens wanlige märcke, Säsant mig Gud hielpe till Lif och Siäl.

Sedan framstodo äfwen Skepparen Jöns Hockberg och Styrmannen Anders Andersson Udbult och efter afgifwan och upläsandet af theras uppå Buysen Labben hålne Journal under innewarande års NordSiöfiske giorde enahanda Ed med en förändring, at theras fångst warit tillsammans nitton tunnor, hwaraf från Giötheborg Skären med Skepparen Christian Boysen och Galiassen Eleasar St. är öfwersändt 13 3/8 tunnor, och Resten har Buysen ännu ombord, utan några åttondelar, som i Giötheborg blifwit sålde.

Bolags Directeurerne inflewererade Stora Siö Tulls Cammarens betygande af d. 4 Nov. sidstl.ne, hwarmed intygas att med Skepparen Jöns Bengtsson och Jackten Hoppet från Giötheborgs Skären af Buysen Labben blifwit hitfört 57 tunnor opackad Sill fångad i Giötheborgs Skären, samt Hettlands fångst 41 3/4 tunnor Sill och 1 tunna Cabileaue och 20 1/4 tunnor Sill Giötheborgs fångst af Buysen Emanuel.

Äfwen upwistes Strand Tull Cammarens bewis d. 24 Octob.r sidstl.ne, att med skepparen Christian Boysen och Galeassen Eleasar af Buysen Labbens fångst är hitfört 186 tunnor Svensk Sill och 13 3/8 tunna Hettlands.

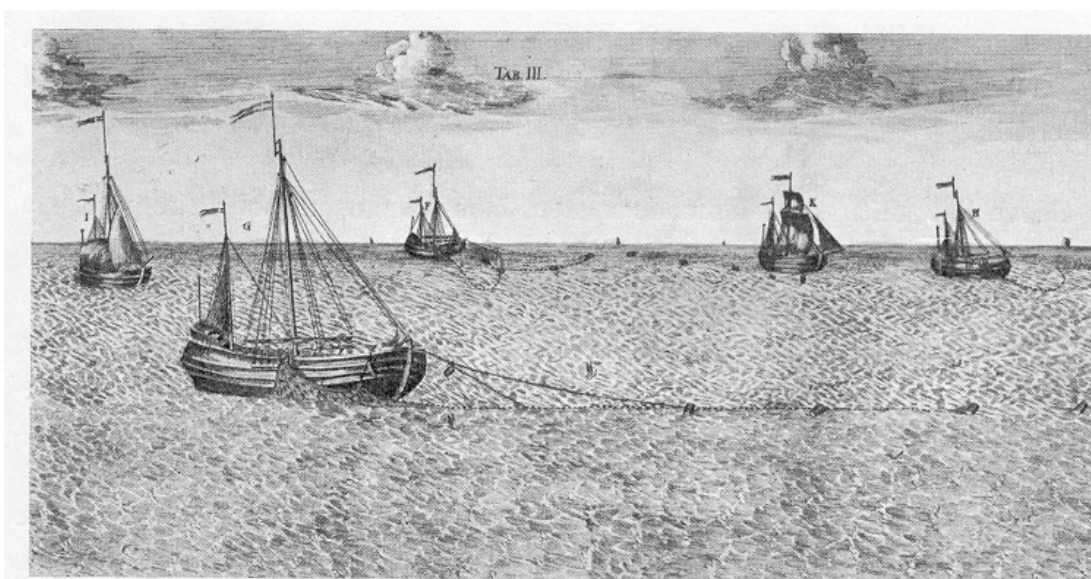

Fig. 14. Drivgarnsfiske efter sill på holländska sättet under 1700-talet. Garnen dragas.

Ur V. Haneson och K. Rencke: Bohusfisket (Göteborg 1923)

Likaledes Strand Tull Cammarens attest at den 24 Octob.r sidstl.ne om 42 $\frac{3}{4}$ tunnor Hettlands Sill, hwarunder dock är 1 tunna Cabileaue inräknad, samt 77 $\frac{1}{4}$ tunna Giötheborgs Sill, som förbemälte Skeppare Jöns Bengtsson hitfört från Buyserne.

Ännu mera uppteddes wederbörande edswurne wråkares Packares och Besicktnings Mäns attest dat. D. 8 Nov. sidstl.ne att Buysen Emanuels Hettlands fångst efter packningen befunnits 35 $\frac{7}{16}$ tunna med sine behörige märcken, wäl ansad och saltad uti Bok och Eke Käril till en god handelswahra.

Likaledes öfwer Hettlands fångsten af Buysen Labben ingafs Packare och Besicktnings-bewis på Siutton tunnor.

Nu anställte Bolagen i anledning häraf, att häröfwer undfå Magistratens betygande till att söka och utbekomma de för NordSiö Sillfisket allernådigst af Kl. M.t och Ricksens Höglofl. Ständer utläfwade Praemier, nemligen för 50 swåra Läster Buysen Emanuel är dräcktig med Sexton Mans Besättning och för 40 swåra Läster Buysen Labbens dräcktighet med fiorton Mans Besättning, emedan NordSiöfisket således äfwen för innewarande år med full utredning af Nät, Salt, Käril och mera behör samt Profviant behörigen och med Bolagens största flit och kostnad fortsatt, fast med mycken förlust skada och äfwentyr för Bolagsinteressenterne, som beklageligen ännu sakna eij allena Praemierne för år 1756 utan ock der af Ricksens HögLofl. Ständer bewiljade särskilte hielp och uprättelse. Och som, enligt den öfwer fiskerierne hålne dagBook, begge denne Stadens fiske Buyser i rättan tid med sin behöriga utredning utseglat på NordSiöfisket under Hettland, Skepparne och Styrmännen efter Kl. förordnandet jemwål beswurit theas Journaler samt med förromrörde ämbetsmäns och Edswurne trowärdige Betientes wittnesbörder är bestyrckt, alt hwad som till Praemiernes ärhållande efter Lästetalet ärfordras, altså lemnas Bolagsinteressenterne detta till Laga bewis genom utdrag af Protocollet, hwarjemte alla åberopade bewisen uti Kl. M.ts och Ricksens HögLofl. Commerce Collegio böra in originali bifogas, och skall dagBoken forderligast till Högberömte Kongl. Collegium blifwa ödmuikeligen insänd.

Af fiskeBolags interessenterne anmälte sig Inspektoren Munthe och handelsmannen Askelöf med Skepparne Anders Pilman och Carl Ekelund, och berättade, det Landt Tulls Betienterne giöra något hinder wid lossningen af 270 tunnor opackad Sill, som Skepparen Ekelund af Buysen Emanuels fångst i Giötheborgsskären warit fracktat intaga och hitföra, eftersom förpassningen förmenes därå icke wara så fullkomlig som wederbörde, anhållande alltså, att Skepparne med theas ed måtte så betyga ricktigheten, hwilket bewiljades, och sedan Skeppa-ren Pilman företedt JaktLieutenanten Eric Carl Gahms skrifteliga bewis af d. 6 decemb.r sidstl.ne, att Pilman sielf innehafwer i Buysen Emanuel i diverse Käril fyrahundrade åttatijo tunnor insaltad Sill, som med egen redskap fångad är i Giötheborgs Norre Skärgård, och att från Buysen Eamnuel med Skepparne Jöns Bengtsson och Carl Ekelund äfwen är af egen fångst hitsänt 291 tunnor Sill, aflade thesse Skeppare theres lifliga Ed, att hela Ekelunds nu hitbrackta Sill Last är intagen af Buysen Eamnuels fångst i Giötheborgs Skärgård, hwaröfwer till bewis meddelas utdrag af Protocollet.

Sedan verifierade Skepparen Jöns Hockberg och Styrmannen Anders Andersson Udbult theas Journal å Buysen Labben under innewarande års Giötheborgs skärfiske".

Det är alltså tydligt att man var tvungen att förtulla sin fisk och sill. Vid hemkomsten företogs även så kallad vräkning. Det innebar att man sorterade och kasserade. Ompackning skulle ske i andra tunnor för försäljning. Det var viktigt att de var av god kvalitet, av bok och ek²². De slutgiltiga tunnorna måste vara av vissa bestämda storlekar. Efter ompackningen värderades sillen. Blev den godkänd, märktes tunnan. Den s.k. kröningen omfattade värderingen, märkningen och certifieringen med stadens sigill. Försäljningen skedde sedan genom offentlig auktion till högstbjudande.

En äventyrlig expedition

Den 8 maj kom skepparen Anders Pihlman upp till magistraten i Karlshamn och redogjorde för sin resa till Lissabon med Emanuel²³. Han visade sin journal, vilken i fråga om dramatik inte står någon äventyrsroman efter. Visserligen var inte Anders Utbult inblandad, men Pihlman var ju hans medarbetare under flera år i samband med fisket på Nordsjön.

Man gav sig av måndagen den 22 februari. Den 3 och 4 mars fick man tampas med storm och störtsjöar. När man hämtat sig efter detta, råkade man den 9 mars ut för ett överfall, då man prejadades av franska kapare, vilka kom ombord och tog frukt, ost m.m. ur rummet, källaren (!) och kajutan, samt slog sönder saker på båten. De ”foro omkring såsom röfware Twå och en half timma”.

Vädrets makter var under hela resan ogynnsamma. Den 11-13 mars kom nya störtsjöar, så att skeppsbåten lossnade ur ringbultarna. Den kunde dock säkras med andra medel. Skeppet låg mycket under vatten och läckte. Efter detta kom åtta dagar med dimma och regn ”at man Knappt kunde se ändan af Bogspröt”. Så kom en ny storm, följd av dimma och regn.

Fransmännen var tydligen ett gissel. Ett sådant örlogsskepp prejade nu Emanuel, men kunde på grund av stormen inte skicka ut någon slup för att äntra. Man kunde nu fortsätta in i Engelska kanalen, där man åter fick brottas med elementen: ”Men rätt som wi woro wäl Passerade farligaste medelgrundet, då sprang winden til S.O. och sydli tjockt med dimma och Blåste, Bärga Klyfwerten och Bremsegel....” ”...pressade då så hårdt, at Siön stod ständigt emot Storluckan i Lee, och kunde intet få något watten til Pumpen. D. 19 som jag då stod i största fara, och icke kunde wända, ty då hade Seglen slagits sönder i stycken, rätt som det då hwart swåraste, bedarrade winden, och i samma momang wände bakbord O.S.O. öfwer, och winden Kasta sig ifrån S. til O., til West och N.W. då wi seglade wår Coussa in i Kanalen....”

Den sista mars kom ”förskräckelige störtsjöar öfwer hela Skieppet både efter och före, fingo Knappt bärgat märseglen, fäck och Besanen, ty de slogos mycket sönder, förstängestag segel .. måste kappa och skiära sönder innan wi ficket neder; Storsegel måtte stå ty eljest hade både Master och stänger slungats öfwer bord. Satte taljor och .. både på halsar och skot. Ehuruwäl det war nytt sprang sömmarne sönder på åtskillige ställen”.

Efter sju sorger och åtta bedrävelser kom man in i lugnare farvatten. Söndagen den 4 april fick man, säkert med en lättnadens suck, sikte på ”Wingo Bäck”. Man hade då haft brist på vatten i åtta dagar och gick in i första hamn, som var Vargö hamn. Där låg man i en och en halv vecka och slickade såren. På grund av motvind och sydlig ström tog sedan färden till Helsingör fem dagar. Så nådde man till slut lyckligen Karlshamn den 22 april.

Slutet på det stora fiskeäventyret

Vi kan se en ökande motvillighet från fiskarnas och stadens sida att fortsätta med fisket från omkring 1756. Ett exempel på detta är rådhusrättens protokoll 1758 6/2. Där menar man att man av kungens befallningshavande blivit övertalad att starta detta Nordsjöfiske, vilket man sedan fortsatte med till och med 1757 och inte sparade någon möda, trots dryga kostnader och andra äventyrligheter. Man menade också att fångsten var minst lika god som den utläningar införde i landet. Dock måste det i början av ett sådant företag vara svårt att få lönsamhet, även om fångsten var till nytta för dem som förbrukade den. Bland de största prövningarna för bolagen var svårigheten att få ut premierna. För åren 1756 och 1757 hade man ännu 1758 inte fått ut dem. Nu var skulderna så stora, att man var tvungen att sluta med Nordsjöfisket. En auktion utfästes till den 6 mars. Båtar, redskap och allt skulle säljas, till och med ett parti sill av 1757 års fångst. Ett skepp på 17 läster var under byggnad. Detta skulle också auktioneras bort.

Nordsjöfisket lades ned, men sillfisket i Göteborgs skärgård fortsatte. Byssorna riggades snabbt om till galeaser. Labben fick redan 27/5 nytt frihetsbrev som sådan. Verksamheten omfattade nu även vanlig fraktfart mellan östersjöhamnar i Holland, Tyskland och Polen, samt Nordsjöhamnar i Frankrike (Havre de Grace). Labben inmönstrades 1758 2/9 från Amsterdam och avmönstrades igen 18/9 för sillfiske i Göteborgs skärgård. Sista resan som Utbult gjorde med hemmahamn Karlshamn avslutades 1763 30/7. Han kom då hem från Bordeaux.

²² De ansvariga var tvungna att tillgodose behovet av dessa träslag genom att ansöka om tillstånd att fälla sådana träd i närheten av staden eller längre bort.

²³ Inte den förra fiskebyssan Emanuel utan ett annat, lite större, fartyg på 60 läster.

Hemmahamnen var Karlshamn. Det finns listor²⁴ över Karlshamns handelsflotta under dessa årtionden, där man kan se att den var i stark expansion. Mellan åren 1746 och 1765 ökade antalet fartyg i Karlshamn från 10 till 33. Under denna tidsperiod kom Karlshamn tillsammans med Gävle näst i storlek efter de stora sjöfartsstäderna Göteborg, Stockholm och Karlskrona.

Styrmannen Anders Andersson Utbult

Första gången vi hittar Anders Utbult i källorna i Karlshamn är 1754 11/9. Då var han styrman hos Jöns Hockberg på Jungfrun och kallas enbart Anders Andersson. Det är naturligtvis omöjligt att veta om det var samma person, även om vi vet att vår man hette Anders Andersson Utbult, men det är mycket sannolikt. Förnamn och patronymikon stämmer, och det anges ingenstans att någon ny styrman anställts mellan 1754 och 1755. Det är ändå med en viss reservation man får läsa det följande om styrmannen Anders Andersson. Namnet Utbult användes första gången 1755 15/11.

Karlshamns rådhusrätt i sammandrag:

- 1754 4/5: Inmönstring²⁵ av Jungfrun från Havre de Grace med skepparen Jöns Hockberg och frihetsbrev för Labben med skepparen Jöns Hockberg.
- 1754 27/5: Avmönstring av Labben till fiske i Nordsjön med skepparen Jöns Hockberg.
- 1754 7/9: Inmönstring av Labben från Nordsjöfisket med skepparen Jöns Hockberg.
- 1754 11/9: Inlämning och beedigande av journalen för Nordsjöfisket med Labben. Skepparen var Jöns Hockberg och styrmannen Anders Andersson.
- 1754 25/9: Inlämning av uppgifter om Nordsjöfisket med Labben för premier. Styrmannen var Anders Andersson (se ovan).
- 1755 26/5: Försök till avmönstring av fiskehuckerten Labben till Nordsjön med skepparen och borgaren Jöns Hockberg, men han hade inte alla bevis.
- 1755 28/5: Avmönstring med alla bevis och avläggande av trohets- och sjömansed.
- 1755 4/8: Jakten Jungfrun 2/8 kommit från Nordsjöfisket med bl.a. 43 ¼ tunnor sill och ¼ tunna kabeljo från Labben. Levererades i Karlshamn, Karlskrona och Stockholm.
- 1755 15/11: Inmönstrades Labben från fiske i Nordsjön och Göteborgs skärgård ("mellan Göteborg och Marstrand") med skepparen Jöns Hockberg och styrmannen Anders Andersson Udbult.
- 1755 10/12: Certifiering för utbekommande av premier för Labben.
- 1756 29/5: Nya frihetsbrev för Labben, Emanuel och Jungfrun.
- 1756 31/5: Avmönstrades Labben till Nordsjöfiske med skepparen och borgaren Jöns Hockberg.
- 1756 4/12: Inmönstrades Labben från fiske i Nordsjön och Göteborgs skärgård med skepparen Jöns Hockberg och styrmannen Anders Andersson Udbult.
- 1757 22/1: Ansökan om certifikat för premier för Labben. Så ringa fångst året innan, att manmåst avbryta i augusti och bege sig till höstfisket i Göteborgs skärgård.
- 1757 4/6: Avmönstrades Labben till Nordsjöfiske med skepparen och borgaren Jöns Hockberg.
- 1757 29/12: Inmönstring av Labben med skepparen och borgaren Jöns Hockberg, samt styrmannen Anders Andersson Udbult (se ovan).
- 1758 27/5: Nytt frihetsbrev för galeasen Labben med skepparen Jöns Hockberg. Tidigare varit fiskebyssa.
- 1758 2/9: Inmönstrades galeasen Labben från Amsterdam med skepparen Jöns Hockberg.
- 1758 18/9: Avmönstrades galeasen Labben till sillfiske i Göteborgs skärgård med skepparen Jöns Hockberg.
- 1759 14/2: Infördrades av Kommerskollegium bevis på byssan eller fiskehuckerten Labbens utrustning för premiers utbekommande. Lämnades samma dag, varvid framkom att största delen av föregående års fångst gjorts i Göteborgs skärgård. Skepparen Jöns Hockberg och styrmannen "Jonas" Udbult hade tidigare beedigat journalen.

Skepparen Anders Andersson Utbult

Det första belägget för namnet Utbult i källorna i Karlshamn är alltså 1755 15/11. Då var Anders fortfarande styrman. Som skeppare nämns han tidigast 1759 7/11. Troligen har han blivit det strax innan, då han bara tre dagar

²⁴ I boken om Karlshamns historia.

²⁵ Orden in- och av- eller utmönstring kan verka förvillande. I originaltexten verkar man ha använt dessa begrepp lite hur som helst. Jag tycker det är mest logiskt att använda "inmönstring" vid ankomsten och "avmönstring" vid utseglingen, alltså mönstring i förhållande till staden, både när det används om fartyg och om besättningar.

senare ansökte om och fick burskap. Det var en nödvändighet att ha detta för att få föra fartyg, något som statsmakten hade infört för att främja sjöfarten i städerna²⁶.

Burskapsprotokollet lyder så här (1759 10/11): ”**Uppå Inspektoren och Handelsmannen Herr Wilhelm Schaeijs caution och borgen lemnades Skepparen Anders Andersson Udbelt för Skeppare**” /om en annan som ansökte om burskap samtidigt/ ”**Burskap vinna; hwilken fördenskull aflade den wanliga Tro- och huldhets samt Borgare eden och uti matrickelen antecknades**”. Tyvärr för den som söker hans härkomst nämns ingenting om födelseorten.

Vi skall nu följa Anders Utbult som skeppare genom en sammanfattning av de mål som finns i Karlshamns rådhusrätts protokoll.

- 1759 23/4: Jöns Hockberg blev nu skeppare på snauskeppet Catharina Maja på 62 läster.
- 1759 7/11: Skeppare Udbult på galeasen Labben redovisade fångst av 313 tunnor sill från Göteborgs skärgård för vidare befordran till Königsberg och för utbekommande av premie.
- 1759 10/11: Nytt frihetsbrev för galeasen Labben, förd av skepparen och borgaren i Karlshamn Anders Andersson Udbelt och samma dag avmönstring av skepparen Anders Andersson Udbult med besättning till Königsberg.
- 1760 10/5: Innmönstring av skepparen Andreas Udbult och besättningen på galeasen Labben, kommen från Pillau.
- 1760 16/6: Handelsmännen i Karlshamn Fabricius och Heiderich hade 10/5 bestämt med skeppare Andreas Udbult om införsel av råg från Königsberg. De hade betalat vanlig tull för rågen, men borde betalat förhöjd tull enligt Kommerskollegii skrivelse 1759 29/10. Denna hade dock ankommit till Karlshamn efter Labbens avsegling, varför handelsmännen nu fick utdrag av rättsprotokollet för att slippa förhöjningen.
- 1760 21/6: Wilhelm Schaey hade glömt att söka attest på 186 tunnor sill från 1757 års fångst, vilka överförts till skeppare Boysens galeas. Dessutom hade han inte ansökt om premier för detta år på den övriga fångsten, 397 tunnor. Nu avstod han från anspråk på premier för de 186 tunnorna, bara han fick det för resten. Erhöll därför magistratens bevis.
- 1760 8/10: Handelsmannen Heiderich behövde gå ed på att han inte visste om tullförhöjningen enligt målet 16/6 (se ovan). Det räckte inte bara med rättens attest. Svor nu eden och fick utdrag av protokollet över detta.
- 1761 4/7: Nytt frihetsbrev för galeasen Labben, ägd av Wilhelm Schaey och förd av skepparen och borgaren Andreas Udbult.
- 1762 14/7: Avmönstring med skepparen Andreas Udbult på galeasen Labben till Rotterdam.
- 1762 4/10-27/11: Wilhelm Schaey var inblandad i sillaffärer i Göteborgs skärgård. Togs upp i rätten vid flera tillfällen. Anders Utbult nämns inte i detta sammanhang.
- 1762 16/10: Innmönstrades besättningen med skepparen Andreas Udbult på galeasen Labben från Amsterdam. Två skeppsgossar försvunna, och undersökning skulle ske.
- 1762 23/10: Magistraten hade inkallat skeppare Andreas Udbult angående ”att han låtit dess 2.ne gosar Bengt Nilsson och Nils Jönsson gå ifrån sig i Amsterdam”. Utbult kunde visa intyg av några av besättningen och av mäklaren i Amsterdam, att gossarna den 5 september, när Labben låg segelklar, ”utan ringaste orsak godt ifrån honom”. Skeppare Utbult hade försökt få tag på dem genom att gå iland och anmäla det för mäklaren. Han slapp därför påföljd, men varnades ”att framdeles taga sig till wahra”.
- 1763 30/7: Skeppare Andreas Udbult och hans besättning inkallades av handelsmannen Heiderich till rätten för att gå ed på att de inte intagit sex fat ”stadsvin” vid Blay utanför Bordeaux. Dessa hade nu upptäckts när Labben kom till Helsingör. Utbult och hans styrman Anders Rasmusson, samt matroserna Anders Öster, Eskil Ahlberg och Hans Olsson bestyrkte ”med liflig Ed och hand å Bok”.
- 1763 30/7: Skeppare Andreas Udbult och hans besättning på galeasen Labben gjorde sin sjöförklaring ”edeligen” för resan från Bordeaux och fick sitt vanliga bevis.
- 1765 20/4: Skeppare Jöns Hockberg på Labben hade stämt handelsmannen Duwell. Han hade 1764 sänt Hockberg till Uddevalla med en last, och denne hade fått med sig sill tillbaka. En del av denna hade Duwell inte beställt, men var ändå villig att ta emot den. Han betalade dock inte. Hockberg hamnade i vinterläge i Göteborg. När han nu skulle klarera fartyget var det belagt med kvarstad för betalningen för sillen. Hockberg måste lägga ut summan och ville nu förstås ha pengarna (1.420 dr silvermynt) av Duwell.
- 1765 18/11: Jöns Hockberg kallades nu ”coopverdie capitein” i stället för skeppare.

²⁶ Det betydde inte att man var mantalsskriven där. Anders Utbult var skriven hemma i Vallda och sedan på Öckerö, samtidigt som han hade burskap i Karlshamn.

Vi har ju uppgiften om lotsarna i Öckerö socken ovan som bör bevisa att det är rätt Anders Utbult som förekommer i Karlshamns rådhusrätts protokoll. För att ytterligare testa om det är rätt kan vi sammanställa uppgifterna från Karlshamn med dem från Vallda och Öckerö. Då kommer vi fram till att det stämmer mycket bra. Ingenstans kolliderar aktiviteterna på respektive ställe tidsmässigt, trots att Anders Utbult höll på med sjöfart i Karlshamn under tiden som gift i Vallda och under tre säsonger efter vigseln med Magdalena. Dessutom finns genom Karlshamnsuppgifterna en förklaring till hur Anders träffade sin andra hustru på Öckerö: Han låg och fiskade sill i Göteborgs norra skärgård ett par månader varje år före vigseln med henne. Och så passerade han ju detta område på väg till Nordsjön i juni varje år.

Efter några år med dubbel hemvist fann Anders för gott att avsluta sitt borgerskap i Karlshamn. Det skedde 1765 9/12. Då hade han inte varit aktiv där på ett par år. Handlingen finns bevarad och lyder så här: **”Skepparen Andreas Udbult uti ingifwen skrift upsäger sitt härstädes wundne Burskap; och aldenstund bemålte Udbult ej allena uthållit de år Lag säger, utan ock nu uptedde wederbörlige qvittencer att han betalt innewarande års Crono och Stadsutskylder samt sin upsägelse och dett Öretal uti hwilcket han stått, betalte wederbörlig afgift 10 dr S.mt, Ty blifwer han ifrån sitt härstädes wundne Bur-skap fri förklarad; dock ifall flere utlagor för detta år än widare komma att ärläggas, blifwer han därföre ansvarig, hwaröfwer fördenskull detta till Bewis genom utdrag af Protocollet meddelat warder”.**

Vad gjorde han tidigare?

Nu har vi fått del II av Anders Utbults liv, när vi letat oss bakåt i tiden. Men del III återstår. Hur började Anders sjöfartsbana? Vilka fartyg var han med på som skeppsgosse och båtsman, innan han blev styrman? Hur kom det sig att han kom till just Karlshamn? Vilket samband fanns mellan Onsalahalvön och den staden? Varför inte Karlskrona? Stockholm? Det kan ha berott på tillfälligheter, men knappast helt och hållet. Det kanske var så att Onsalasjöfarten inte kunde svälja alla ynglingar, varför de måste söka sig till andra delar av kusten? Kanske man ansåg dem från Västkusten duktiga, särskilt på fiske? Om en började, följde säkert andra efter bara för det. Anders Utbult kände möjligen Andreas Pihlman hemifrån, vilken tidigare än han hade kommit till Karlshamn som skeppare?

Det kan bli svårt att hitta Anders Andersson i källor före tiden i Karlshamn. Jag har gått igenom Fjäre härads domböcker i min jakt på Utbults härkomst. Det var innan jag var säker på att han kom från Torås (Vallda 15) i Vallda socken. Därför är det en risk att jag inte noterat honom i mina avskrifter, även om han kanske nämnts: Anders Andersson från Vallda (15), som det kan ha stått i texten, låter anonymt. Hade det stått Torås, hade jag dock säkert reagerat, då jag från början var medveten om det möjliga sambandet mellan Anders och Magnus Udbolt i Torås (som sedan visade sig vara Anders bror). Sjömanshusets i Gbg källor börjar inte så tidigt att Anders Andersson kan finnas med där.

Så fortsätter Anders Utbult att gäcka oss sentida släktforskare. Det finns ett vitt avsnitt på cirka 13 år i hans yrkesliv, som vi inte vet något om. Det hade varit roligt att få fram detta, men jag bedömer chanserna som mikroskopiska. Möjligheten finns dock genom något tillfällighetsfynd. Kanske någon som läst mina artiklar om Anders Utbult hittar något vid genomgång av olika källor, som jag inte hunnit titta på själv.

Källor

Otryckta:

Karlshamns rådhusrätts protokoll, åren 1745 till 1765.
Västra Hisingars häradsrätts domböcker, spridda år.

Litteratur:

Brattö, O. *1700-talets sillperiod*. Munkedal 1997.
Haneson, V. och Rencke, K. *Bohusfisket*. Göteborg 1923.
Hasslöf, O. *Svenska västkustfiskarna*. Stockholm 1949.
Karlsson, Henrik. *Havet var vårt liv*. Uddevalla 1995.
Karlsson, Hugo. *Studier över båtnamn...* (Meijerbergs arkiv för svensk ordforskning). Göteborg 1970.
Oangiven förf. *Karlshamns historia*.
Odenvik, N. *Några anteckningar om Öckerö socken*. Stockholm 1950.
Sandklef, A. *Västkustens Allmogesjöfart 1575-1850*. Lund 1973.
Sjöstrand, J. *Anteckningar rörande den bohuslänska sillfiskeperioden 1757-1808*. Göteborg 1917.
Westman, O. *Undersökning om sillfisket i skärgården utanför Göteborg*. Göteborg 1759 och 1884.

Bilder:

Drivgarnsfiske på holländska sättet, sidorna 5, 10 och 12: Ur Haneson och Rencke ovan.

Jakt och galeas, sidan 5: Ur *Skeppet* av Björn Landström, 1961.

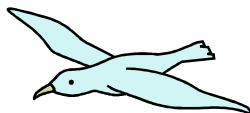
Fiskebyssa eller buyse (haringbuys), sidan 1: Vänligen översänt via nätet av Cees van Romburgh på *Nederlands Scheepvaartmuseum*, Amsterdam, efter tips från Christina. Lönnqvist på Göteborgs sjöfartsmuseum.

Henrik Karlsson 2004

Tillägg till artikeln om Anders Utbults liv, del I

Om det till äventyrs var någon som inte tyckte att min argumentering för Anders härkomst var tillräckligt säker, kan jag nu berätta om en ny pusselbit! En tid efter det att artikeln publicerats (ÖÖSF 2001:2), fann jag av en tillfällighet att mantalslängderna för Halland inte var så glesa som jag trott. De har funnits på film för åren 1750, 1755, 1760, 1765 o.s.v. Men det visade sig att de nu finns på kort även för åren däremellan! Nu kom jag på att ta hem längderna för 1761 och 1762 och se vad det stod under Vallda 15, Torås. Anders Utbult gifte sig strax efter nyår 1761. Han finns inte med i mantalslängden för Öckerö 1761, vilken upprättades i början på året. Men fanns han i stället med i Vallda? Ja!! Under rätt gård (Torås) finner man "Anders Andersson, i Ökrö sockn". Detta är det slutgiltiga beviset. Det hade i princip kunnat gå att hitta detta direkt utifrån uppgifterna av Birger Utbult i boken om släkten, men även då naturligtvis krävt ytterligare forskning i Fjäre härad för att komplettera bilden och få fram föräldrarna och andra anor.

Detta bevis (liksom motsvarande i mina andra arbeten) tycker jag kan ses som ett tecken på att min metod vid släktforskning är tillräckligt säker; att utgå från tillräckligt många samstämmiga uppgifter i olika källor och allmänna faktorer som styrde livet vid den tiden. Det kan då bli tillräckligt säkert utan att riktigt alla pusselbitar genast kunnat hittas.

Båtsmän i Öckerö socken

Insänt av Anna-Stina Wettesten o Sture Olofsson

På Anna-Stina Wettestens initiativ har vi under det senaste halvåret inlett ett projekt kring båtsmännens liv och leverne i vår socken under indelningsverkets tid, alltså slutet av 1600-talet fram till sekelskiftet 1900. Med denna rapport redovisar vi nuläget. Arbetet i sin helhet kommer att finnas tillgängligt i en pärm på släktforskarrummet på Öckerö bibliotek. Vi tar gärna emot synpunkter och förslag till rättelser och ändringar. Eftersom detta inte är någon vetenskaplig uppsats saknas notapparat och källförteckning men vi redovisar gärna våra källor för den intresserade. För den som vill läsa mera om vårt ämne kan vi hänvisa till Daniel Franssons efterforskningar om våra båtsmän och Henrik Karlssons bok "Havet var vårt liv", kapitlet "Sjöförsvaret" och bilagorna K – M.

Indelningsverket och det ständiga knektehållet

När kronan behövde krigsfolk under tiden före slutet av 1600-talet skrevs var tionde man ut till knekt. De många krigen gjorde att detta sätt att rekrytera knektar inte längre fungerade tillfredsställande och genom ett beslut på riksdagen i december 1682 infördes en ny försvarsorganisation – det ständiga båtsmans- och knektehållet eller vad som kom att kallas *indelningsverket*. Detta började införas 3 januari 1683. Den indelta krigsmakten organiserades i tre enheter, infanteriet, kavalleriet och båtsmanskåren. Den stående båtsmanskåren började uppsättas 1686. I Bohuslän fick generalguvernören och fältmarskalken Rutger von Ascheberg ansvaret för att sätta upp två båtsmanskompanier. Som en förberedelse för detta hade genomförts en omfattande inventering av hemmanen i Bohuslän under sommaren 1684. Öckerö kom att tillhöra andra båtsmanskompaniet. Här ingick följande härader: Västra och Östra Hisings, Inlands Södra och Nordre, Fräkne, Torpe och Askim.

Allt eftersom sjökrigsmaterielen utvecklades och ökade krav ställdes på fartygens bemanning blev det omöjligt att rekrytera personal på det gamla sättet genom indelningsverket. Beslut om indelningsverkets upphörande fattades sålunda 1873 och från och med 1887 kunde rotarna slippa tillsätta en ny soldat, båtsman eller ryttare om man betalade en vakansavgift. Då slapp rothållarna också att underhålla rotetorpen. Under tiden från 1812 hade man provat ett system med allmän beväringssinrättning, som

innebar att alla män mellan 20 till 25 år var värnpliktiga efter 2 veckors obligatorisk rekrytutbildning. Indelningsverket upphörde slutgiltigt 1901 då det ersattes av den allmänna värnplikten. Indragningen och avgången av knektarna fortsatte successivt men inte förrän i juni 1932 avgick den siste båtsmannen i Sverige ur tjänst.

Inom indelningsverket organiserades rotar, bestående av ett antal gårdar. Roten skulle ställa upp, utrusta och underhålla en båtsman, som alltså skulle vara fast anställd och ständigt beredd för tjänstgöring. I krigstid skulle manskapet vara fördubblat, varför roten förutom den ordinarie båtsmannen även skulle ställa upp en reserv- eller fördubblingskarl. Inom roten skulle finnas en rotemästare, som hade till uppgift att se till att roten fullgjorde sina skyldigheter mot kronan och båtsmannen. Roten skulle svara för att en soldat eller båtsman anskaffades inom tre månader efter det att den tidigare tjänsteinnehavaren avlidit eller avskedats. Om inte detta lyckades måste roten betala vakansavgift. I värsta fall kunde en man ur roten tas ut till tjänstgöring tills roten lyckats skaffa en ny knekt. Till rotesoldat eller rotebåtsman kunde man bara antas efter det att en pågående städslotid hade gått ut. Antagningen skedde därefter vid ett rekryteringsmöte, där aspiranterna besiktigades och så småningom kunde approberas (godkännas) vid en generalmönstring. Där fördes generalmönstringsrullor, en viktig källa för släktforskaren. I dessa upptogs all personal med de ändringar som skett sedan förra mönstringstillfället införda.

Till båtsman kunde den antas, som hade fyllt 16 men inte var äldre än 36 år, hade tillräcklig kroppslängd och var utan kroppsliga fel och lyten. Han skulle vara "välfrejdad och till tjänsten duglig". Båtsmannen var i tjänst tills han av ålder eller sjukdom blev kasserad. Han kunde avskedas för "stöld, liderlighet, vanart, sturskhet eller begångna brott, som domstol avdömt". Han skulle bevara sin kristna tro och tre till fyra gånger årligen gå till nattvarden. När man anställdes, *städslats*, av rotebönderna fick man ut en städselpenning. Denna var avsedd som handpenning tills man blev approberad. När man slutligen antagits fick man ut sin lega och därefter en kontant årslön, som utbetalades halvårsvis, samt rätt till ett torp eller *hemkall* (lön in natura). Allt reglerades i ett kontrakt mellan båtsmannen och rotebönderna. Kontraktet skulle godkännas av de militära myndigheterna och efterlevnaden på lokal nivå kontrolleras av en av bönderna utsedd rotemästare. Båtsmannens avlöning utgjordes i huvudsak av naturaförmåner. Den viktigaste var att roten skulle ställa ett torp till hans disposition om c:a 1,5 tunnland, varav 0,5 tunnland åker och 0,5 tunnland äng samt kåltäppa (potatisland). Torpet skulle föda två kor och för dessa skulle han ha fritt mulbete på rotens skogs- eller hagmark. När han var i tjänst skulle rotebönderna bruka hans åker, men när han var hemma skulle han få låna häst för att själv bruka den. Dessutom skulle han få låna häst för sina körslor. Virke till gårdsgård och ved fick han hugga på roteskogen och få fritt hemkört. Därutöver kunde han exempelvis vid jul tilldelas så kallad julkost, spannmål och sovel.

Det gamla båtsmanstorpets på Öckerö Bratten, som 1986 flyttades till Hönö hembygdsgård.

Båtsmannens utrustning skulle bekostas av roten och var noggrant specificerad i en förordning både beträffande beväpning som beklädnad.

De indelta båtsmännen organiserades således i båtsmanskompanier i de kustnära landskapen. Inne i landet hade städernas borgare till uppgift att hålla ett antal stadsbåtsmän, som hade ett torp men avlönades med kontant ersättning av borgerskapet.

Båtsmannens uppgift var att bemanna flottans fartyg. För att arbetet skulle bli effektivt avdelades båtsmännen för speciella funktioner, exempelvis artillerister, timmermän, segelmakare eller kockar. De var med avseende på tjänstetid och kompetens uppdelade i tre klasser: Obefaren, befaren och första klass båtsman. Vid båtsmanskompaniet hade varje rote ett bestämt nummer som aldrig ändrades. Av praktiska skäl hade rotens båtsman också ett fast namn, som följde med roten också vid byte av knekt.

I Bohuslän tillämpades också "enrollering" av sjövant folk, som idkat sjöfart och högsjöfiske. Enrolleringsmanskapet ingick inte formellt i båtsmanskompanierna, men kompanicheferna skulle uppvisa det vid generalmönstringarna. Det var en reserv som flottan kunde utnyttja under krigstid. Enrolleringen upphörde 1790.

Rotar i Öckerö socken

När det ständiga båtsmanshållet infördes i Öckerö socken efter 1686 indelades socknen i fyra huvudrotar: Björkö (rote nr 61), Rörö och Hult (rote nr 62), Hönö (rote nr 63) och Öckerö (rote nr 64).

Rotarna fick följande båtsmansnamn i tur och ordning: Skutevik, Gryta, Marstrand och Böö. Sedermera ändrades båtsmansnamnet för rote nr 61 till Strömberg, för rote nr 62 till Hörnberg och ännu senare till Björklund, för rote nr 63 till Märs och för rote nr 64 till Nordström. Enligt Grill, Statistiskt sammandrag av Svenska Indelningsverket 1855 – 57 fanns det 188 rotar under Bohus läns andra båtsmanskompani. Rotarna svarade för underhållet av 7 korpraler och 181 båtsmän, varav 40 artilleribåtsmän. Enligt samma källa samlades båtsmännen från Hisings Västra härad, dit Öckerö hörde, till Nya Varvet i Göteborg vid inryckningarna. Detta gällde således i varje fall kring andra delen av 1800-talet. Rotarnas omfattning måste sannolikt ha ändrats under tidernas gång. Detta kan bland annat intygas av båtsmanskontraktet för Carl August Andersson för rote nr 64, daterat 14 september 1874, där rotehållarnas underskrifter omfattar namn både från Öckerö Sörgård, Norgård och Köpstadsö!

Bilaga 1

Innan båtsmansaspiranterna kunde antas till ordinarie tjänst skulle tjänstbarheten kontrolleras. Då fördes *rekryteringsanteckningar*. Här följer ett exempel på en sådan för rote nr 61.

KO 1124: Båtsmanskompanier Bohus 1880 – 86

2:a Korporalskapet **N:o 61 Strömberg**

Bohus Län Westra Hisings Härad

Öckerö socken

Hufvudrote Björkö

Rekryteringsanteckningar

År 1875 d. 29 December antogs ogifte ynglingen *Johan Oskar Hansson Littorin*, född i Rödbo socken af Bohus Län d. 15 Aug. 1859. Fri från lagstadgad tjänst. Legokontraktet dateradt d. 13 Apr. 1875. Uppvisad för Gen. Mönsterherre och approberad d. 30 Juni 1879.

Ålder vid antagningen

16 4/12

Tiden för krigsmannaedens afläggande

29/12 75

Signalement

29/1 82 5 f. 8 ½ v.t. hög, mörkblå ögon, ljusbrunt hår, ingen skäggvext, sat kroppsbyggnad. Högre handen tatuerad 2 flaggor i kryss med hjerta och kors; på den venstre et ankare och dylikt ofvan handlofven. Kring båda handloverne tatueredt armband.

Ur Kunskapsrullan

Sjökommenderingar:

76 – 77 17/9 – 27/11 Ex. skolan

77:

26/4 – 13/5 Carlskr. Stad 16 d

19/5 – 15/9 Eugenie

15/9 3e Sjömklass

16/9 – 28/9 Uppf tur 13 d

2/10 – 5/10 Carlskr. Stad 4 d

77 – 78 6/10 – 11/5 Vanadis

78:

14/5 – 15/5 Uppf. tur 2 d

16/5 – 11/9 Eugenie

12/9 – 17/9 Uppf. tur 6 d

80 – 81 17/8 – 10/9 Do

80:

1/10 – 31/12 Ex. skolan 3 m 2 d

81:

1/1 – 31/3 Flottans sjukhus 3 m

¼ - 12/5 Ex. skolan 1 m 12 d

13 – 23/5 Rusths arbete 11 d

30/5 – 31/8 Lagerbjelke

80 18/12 2a Sjömk. kl

81 30/3 Sjukviste

82 28/1 – 85 31/8 pp för Sjöfart

Bestraffningar

78 10/4 För försummelse på utkik 6 d. vaktarrest af J. Ankarkrona

81 9/4 För undanhållning 5 d vaktarrest af K. Persson

Anmärkningar

Vid Gen. Mönstring 1879 ändrades namnet från Skutevik till Strömberg.

Gift 27/12 81.

Fregatten "Eugenie" på väg genom Magellans sund på sin världsomsegling 1852. Oljemålning av Jacob Hägg 1894. På "Eugenie" tjänstgjorde åtskilliga båtsmän från Öckerö.

Bilaga 2

När aspiranten hade antagits till båtsman skrevs slutligen kontrakt mellan den nye knekten och rotehållarna. Här följer ett exempel från rote nr 61.

Kontrakt N: 61

Såvida Johan Oskar Hansson Littorin varder antagen till båtsman för roten n: 61 wid Bohus 2dra Båtsmans kompani förbinda vi oss undertecknade intressenter i samma rote att till honom utgöra följande löneförmoner:

1/ I lega erhåller båtsmannen Sextio kronor som genast efter antagningen till honom utbetalas;

2/ I årlig lön undfår båtsmannen Fyra /4/ kronor som med hälften i mars och hälften i september månad erlägges;

3/ Som å vår rote endast finnes hus men ingen torpjord, så skall båtsmannen intill dess fullständigt torp kan anskaffas, i stället årligen undfå utom den nämnda byggnaden såkalladt hemkall, beräknadt efter årets markegångstaxa för Tolf och sex tiondedels /12,6/ kubikfot stridt korn, Tolf /12/ centner Hö och Tolf /12/ centner Halm, ersättning för kåltäppa Femton kronor samt för mulbete Tolf /12/ kronor som allt betalas inom slutet af november månad;

4/ Den wed som båtsmannen är berättigad att erhålla, förbinda wi oss att med värdet för Twå /2/ famnar furu eller granved, enligt årets markegångstaxa, till honom inom slutet af november månad hvarje år utbetala;

5/ Wid uppfordring till tjenstgöring erhåller båtsmannen af Kongl: Majt. och kronan, på grund af derom med roten afslutadt kontrakt, de i författningarne stadgade utrednings och beklädnadspersedlar äfwensom de såkallade småpersedlarne;

6/ Wid hvarje uppfordring till tjenstgöring erhåller båtsmannen i stället för kost, kontant enligt 1842 års tågordning;

7/ Julkost tillerkänna vi vår båtsman som han strax före jul eger att sjelf uppbära antingen in natura eller om rotehållarne så önska med 25 öre för hvar rotehållare;

8/ Såsom tillägg til 3dje punkten förbinder roten sig till att intill dess fähus blir uppbyggdt utgiva till båtsmannen årligen Tjugofyra /24/ kronor i hushyreersättning;

Björkö den 13 November 1875

Frans Hartvig Olsson
Ollof Alexandersson
Adolf Alexandersson

Björkö Sörgård

Alexander Olsson
Johan Petter Rabe
Olof Svensson
Elis Olsson

Björkö Wästergård

Björkö Nolö
Petter Svensson Norin
Anton Åberg
Joseph Gillholm

Såsom ytterligare tillägg tillerkänna vi vår båtsman hvarje höst öste och ull som han sjelf eger att uppbära.

Med ofwanstående kontrakt förklarar jag mig till alla delar nöjd.

Som ofvan

Johan Oscar Hansson Littorin

På en gång närvarande vittnen

Alfrid Battkull

Anton Svensson med hand om pennan

Bilaga 3

Nr 61

Johan Oskar Hansson Littorin Skutevik Strömberg

Namnet Skutevik ändrades 1871 till Strömberg

Rotebåtsman

F. 15 augusti 1859

und. Wedbacka, Rödbo. O

Kungälv C:3 2/2

D.

Gift 26 december 1881 (enl. Hfl Öckerö i Carl Johans fs Gbg.)

Augusta Helgesdotter

F. 31 juli 1856

Inlag, Jörlanda. O

Jörlanda C:3 4/5 p.304

D.

Barn:

Arvid Ernst Konrad 30 augusti 1882 Carl Johans fs Gbg

(enl hfl Öckerö)

Gerda Viktoria 8 april 1886 Göteborg

” ” ”

Under åren här i socknen bodde de i Björkö Västergård.

Johan Oskar fr Cristine fs Gbg till Öckerö 15 nov 1878

Ledighetsbevis 8 dec 1881 till Carl Johan fs

Augusta från Jörlanda till Backa 18

Augusta fr Carl Johan fs till Öckerö 2 nov 1884 med sonen att 18

Alla utfli till Carl Johans fs 28 sept 1887 att 11 (Strömberg Johan Oskar Hansson med Fam.)

Johan Oskars föräldrar :

Arbetskarlen Hans Johansson Littorin.

Und. Wedbacka Rödbo

Kungälv C:3 2/2

Annika Olsdotter.

Augustas föräldrar:

Åboen Helge Persson. F. 13 maj 1830 i Solberga O .

Jörlanda C:3 4/5

Greta Persdotter. F. 14 jan 1829 i Solberga O.

Vigda 13 jan 1853

Augusta hade 7 syskon

Öckerö Hfl Al:17 2/9 p.45. Al:18 2/9 p.47. Al:19 3/12 p.63.

Jörlanda Hfl Al:12 , 13, 14, 15.

Johan Oskar antogs som rotebåtsman 15 augusti 1859

Bilaga 4: Rotebåtsmän**Källa: KO 1117: Generalmönsterrulla för Bohus andra rotebåtsmanskompani**

År för upprättande av rulla	Båtsmännens namn
1735	Hans Andersson Skutewik
1735	Magnus Persson Gryta
1735	Måns Torsson Marstrand
1735	Torsten Svensson Böö
1735	Swen Amundson Böö
1735	Hans Ericksson Skutewijck
1740	Hans Ericksson Skutewijck
1740	Oluf Andersson Skutevik
1740	Magnus Persson Gryta
1740	Ammund Svensson Gryta
1740	Måns Torsson Marstrand
1740	Sven Amundsson Böö
	Carl Gustaf Olsson Skutewik
	Johannes Hansson Hörnberg
	Magnus Jonsson Märs
	Olaus Persson Bö
	Gustaf Carl Johansson Skutewik
	Johannes Hansson Hörnberg
	Magnus Jonsson Märs
	Olaus Persson Bö
	Johan Oskar Hansson Littorin
	Johannes Hansson
	Johan Ludvig Andersson
	Andreas Eriksson
	Carl August Andersson
1805	Sven Andersson Skutevik
1805	Lorentz Roland Gryta
1805	Johan Stenberg Marstrand
1805	Jonas Andersson Bö
1807	Sven Andersson Skutevik
1807	Lorentz Roland Gryta
1807	Andreas Larsson Marstrand
1807	Jonas Andersson Bö
1810	Sven Andersson Skutevik
1810	Gryta
1810	Anders Larsson Marstrand
1810	Jonas Andersson Bö
1817	Sven Andersson Skutevik
1817	Peter Andersson Gryta
1817	Anders Larsson Marstrand
1817	Jonas Andersson Bö
1818	Sven Andersson Skutevik
1818	Peter Andersson Gryta
1818	Anders Larsson Marstrand
1818	Jonas Andersson Bö
1819	Sven Andersson Skutevik
1819	Peter Andersson Gryta
1819	Anders Larsson Marstrand
1819	Jonas Andersson Bö
1821	Skutevik
1821	Peter Andersson Gryta
1821	Anders Larsson Marstrand

1821	Jonas Andersson Bö
1822	Anders Svensson Skutevik
1822	Peter Andersson Gryta
1822	Anders Larsson Marstrand
1822	Jonas Andersson Bö
1824	Anders Svensson Skutevik
1824	Peter Andersson Gryta
1824	Anders Larsson Marstrand
1824	Jonas Andersson Bö
1827	Anders Svensson Skutevik
1827	Peter Andersson Gryta
1827	Anders Larsson Marstrand
1827	Jonas Andersson Bö
1828	Anders Svensson Skutevik
1828	Lars Johansson Gryta
1828	Anders Larsson Marstrand
1828	Johan Berntsson Bö
1829	Anders Svensson Skutevik
1829	Lars Johansson Gryta
1829	Anders Larsson Marstrand
1829	Johan Berntsson Bö
1834	Anders Persson Skutevik
1834	Lars Johansson Gryta
1834	Johannes Petterson Marstrand
1834	Johan Berntsson Bö
1835	Anders Persson Skutevik
1835	Lars Johansson Gryta
1835	Johannes Petterson Marstrand
1835	Johannes Berntsson Bö
1839	Anders Persson Skutevik
1839	Lars Johansson Gryta
1839	Johannes Petterson Marstrand
1839	Johan Berntsson Bö
1840	Johannes Fredrik Nordberg Skutevik
1840	Lars Johansson Gryta
1840	Johannes Petterson Marstrand
1840	Johan Berntsson Bö
1844	Johannes Fredrik Nordberg Skutevik
1844	Lars Johansson Gryta
1844	Johannes Petterson Marstrand
1844	Johan Berntsson Bö
1845	Carl Gustav Olsson Skutevik
1849	Carl Gustav Olsson Skutevik
1849	Lars Jonasson Hörnberg
1849	Johannes Hansson Hörnberg
1849	Johannes Pettersson Märs
1849	Johan Berntsson Bö
1849	Olaus Pettersson Böö
1849	Carl Gustav Olsson Skutevik
1849	Lars Johansson Hörnberg
1849	Johannes Hansson Hörnberg
1849	Johannes Pettersson Märs
1849	Magnus Jonsson Märs
1849	Johannes Berntsson Böö
1849	Olaus Persson Böö
1850	Carl Gustav Olsson Skutevik

1850	Johannes Hansson Hörnberg
1850	Johannes Pettersson Märs
1850	Magnus Jonsson Märs
1850	Olaus Pettersson Böö
1854	Carl Gustav Olsson Skutevik
1854	Johannes Hansson Hörnberg
1854	Magnus Jonsson Märs
1854	Olaus Persson Böö

Ovanstående är endast ett utdrag. Sammanställningen i sin helhet kommer att finnas tillgänglig på föreningens hemsida som en sökbar Excelfil.

Bilaga 5: Enrolleringsbåtsmän i Öckerö socken

Källor: KO 1116 - 1117: Generalmönstringsrulla för 1727, 1729, 1735 och 1746

Rullans år	Antagningsår	Hemvist	Namn
1727	1704	Biörckö	Torsten Bryngellson
1727	1704	Warholmen	Gunnar Torstensson
1727	1705	Rörön	Anders Hansson
1727	1704	Biörckö Sörgård	Hans Olufsson
1727	1708	Biörckö	Pehr Ohlsson
1727	1704	Hönöö	Anders Hansson
1727	1707	Hönöö	Carl Swensson
1727	1708	Hönöö	Oluf Ohlsson
1727	1708	Hönöö	Bryngell Månsson
1727	1710	Wästergård	Joel Ohlsson
1727	1713	Biörckö	Mårten Ohlsson
1727	1715	Grötön	Tohre Börgiesson
1727	1715	Hälsöön	Swen Andersson
1727	1715	Biörckö	Nils Bengtsson
1727	1715	Biörckö	Oluf Ohlsson
1727	1715	Ryds	Hans Nilsson
1727	1716	Hönöön	Pär Salfwersson
1727	1722	Biörckö	Anders Pehrsson
1727	1725	Berggård	Hans Ohlsson
1727	1725	Hullt	Staffan Gunnarsson
1727	1725	Gåhla	Anders Andersson
1727	1725	Rödh	Pärr Larsson
1727	1725	Kalfwen	Petter Steffansson
1727	1725	Footön	Lars Hansson
1727	1725	Gåhla	Lars Joensson
1727	1725	Biörckö	Lars Pehrsson
1727	1725	Kalfwen	Erick Staffansson
1727	1725	Grötön	Lars Andersson
1727	1726	Biörckö Wästergd	Anders Daniellsson
1727	1726	Hälssön	Joel Larsson
1729	1704	Biörckö	Torsten Bryngellson
1729	1704	Warholmen	Gunnar Torstensson

1729	1704	Rörön	Anders Hansson
1729	1704	Biörckö Sörgård	Hans Olufsson
1729	1704	Biörckö	Pehr Ohlsson
1729	1704	Hönö	Anders Hansson
1729	1704	Hönö	Carl Swensson
1729	1708	Hönö	Oluf Ohlsson
1729	1708	Hönö	Bryngell Månsson
1729	1710	Wästergård	Joel Ohlsson
1729	1713	Biörckö	Mårten Ohlsson
1729	1715	Gröötöhn	Tohre Börgiesson
1729	1715	Hälsön	Swen Andersson
1729	1715	Biörckö	Nils Bengtsson
1729	1715	Biörckö	Oluf Ohlsson
1729	1715	Ryd	Hans Nilsson
1729	1716	Hönö	Pähr Salfwersson
1729	1722	Biörckö	Anders Pehrsson
1729	1725	Hult	Staffan Gunnarsson
1729	1725	Gåhla	Anders Andersson
1729	1725	Rödh	Pähr Larsson
1729	1725	Fotöön	Lars Hansson
1729	1725	Gåhla	Lars Joensson
1729	1725	Biörckö	Lars Pehrsson
1729	1725	Kalfwen	Erick Staffansson
1729	1725	Grötön	Lars Andersson
1729	1726	Biörckö Wästerg.	Anders Daniellsson
1735	1726	Hälsön	Joel Larsson
1735	1704	Biörckö	Pehr Ohlsson
1735	1707	Hönö	Carl Swensson
1735	1708	Hönö	Oluf Ohlsson
1735	1710	Wästergård	Joel Ohlsson
1735	1713	Biörckö	Mårten Ohlsson
1735	1715	Hälsön	Swen Andersson
1735	1715	Biörckö	Nils Bengtsson
1735	1715	Biörckö	Oluf Ohlsson
1735	1716	Hönö	Pähr Salfwersson
1735	1725	Hult	Staffan Gunnarsson
1735	1725	Gåhla	Anders Andersson
1735	1725	Rödh	Pähr Larsson
1735	1725	Footön	Lars Hansson
1735	1725	Gåhla	Lars Joensson
1735	1725	Biörckö	Lars Pehrsson
1735	1725	Grötön	Lars Andersson
1735	1726	Biörckö Wästergård	Anders Daniellsson
1735	1726	Hälsön	Joel Larsson
1746	1715	Hälsön	Swen Andersson
1746	1715	Biörckö	Nills Bengtsson
1746	1725	Hönö	Pehr Salfwersson

1746	1725	Gåhla	Anders Andersson
1746	1725	Gåhla	Lars Jonsson
1746	1725	Biörkö	Lars Pehrsson
1746	1725	Grötön	Lars Andersson
1746	1726	Biörkö på västergård	Anders Danjelsson

Ovanstående är endast ett utdrag. Sammanställningen i sin helhet kommer att finnas tillgänglig på föreningens hemsida som en sökbar Excelfil.

Öckerö 28 januari 2005

Anna-Stina Wettsten

Sture Olofsson

Båtsmanstorp på Öckerö bilden tagen av Rolf Nilsson